

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

**VÝVOJ SOCIÁLNÍ PRÁCE V ČESKÉ REPUBLICE OD ROKU 1990
A JEJÍ PRÁVNÍ ZAKOTVENÍ SE ZAMĚŘENÍM NA
KOMPETENCE ORGÁNŮ SAMOSPRÁVY**

Vedoucí práce: Ing. Jaroslav Šetek, Ph.D.

Autor práce: Ladislava Schafferová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: kombinovaná

Ročník: 3

2015

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Jaroslavu Šetkovi, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení mé práce.

OBSAH

1. Úvod	6
2. Definice základních i souvisejících pojmů	9
2.1. Sociální politika, péče, zabezpečení, pomoc a služby	9
2.2. Veřejná správa, státní správa, samospráva	11
2.3. Definice sociální práce	12
2.4. Paradigmata	13
2.5. Dilemata	14
2.6. Musilovo trojí pojetí sociální práce	14
3. Transformace státní správy a samosprávy od roku 1990	16
3.1. První fáze reformy	16
3.2. Druhá fáze reformy	17
4. Změny v kompetencích v rámci výkonu sociální práce/sociálního zabezpečení	18
4.1. Kompetence do roku 1990	18
4.2. Období 1990 – 1999	18
4.3. Období 2000 – 2006	22
4.4. Období 2007 – 2011	24
4.5. Od roku 2012 do současnosti	25
5. Sociální práce na jednotlivých stupních samosprávných orgánů od 1. 1. 2012	27
5.1. Rozsah kompetencí obcí I. typu	27
5.2. Rozsah kompetencí obcí II. typu	28
5.3. Rozsah kompetencí obcí III. typu	30
5.4. Samostatná působnost obcí	33
5.5. Kompetence krajů/krajských úřadů	33
6. Postavení sociálních pracovníků	36
6.1. Postavení sociálních pracovníků v rámci samosprávného orgánu	36
6.2. Postavení sociálních pracovníků ve vztahu k jiným subjektům	38
6.3. Multidisciplinární týmy	38
7. Vzdělávání sociálních pracovníků	40
8. Zákon o sociálních pracovnících	41
9. Závěr – současnost a budoucnost sociální práce v samosprávě	42
10. Seznam použitých zdrojů	45

11. Seznam příloh.....	50
12. Abstrakt	69
13. Abstract.....	70

1. Úvod

Sociální práce prošla i v naší zemi za posledních 100 let svým vývojem. Po slibných začátcích po vzniku samostatného státu v roce 1918 i obtížné situaci v meziválečném období však následně po roce 1948 určitým způsobem ustrnula. V tomto období se sociální práce stává „nepotřebnou“, neboť komunistický režim nepřipouští patologické jevy ve společnosti. Sociální politika a péče je závislá na státních úřadech a stává se doménou spíše ústavní péče, kde je propojena se zdravotnictvím. Role nestátních subjektů byla potlačena (rodina, nestátní neziskové organizace) nebo zcela vyloučena (církve, charita). Občanský sektor byl podřízen politické moci a občan vystupoval především v roli pouhého objektu sociální politiky.¹

Sociální práce se v tomto kontextu nemohla rozvinout jako plnohodnotná profese. K určitému průlomů pak dochází v sedmdesátých a osmdesátých letech, kdy státní představitelé pochopili, že i v socialismu je třeba řešit sociální otázky. V tomto období se sociální práce nerozvíjela jako odborná disciplína, ale spíše jako tematika nutná pro praxi, které se věnovali osvícení lidé.²

To, co je profesím vlastní, tj. systém vzdělávání, etický kodex, profesní sdružení atd., se začalo vytvářet a rozvíjet až po roce 1989, kdy došlo k zásadní sociální změně. Vize socialistické společnosti byla nahrazena vizí společnosti liberální. Změnily se politické, ekonomické i sociální poměry. Díky těmto změnám se nejen otevřel diskursivní prostor pro identifikaci sociálních problémů, ale fakticky narostla jejich kvantita. Byla objevena a pojmenována nezaměstnanost, chudoba, objevili se lidé bez přístřeší, narostl počet drogově závislých, vzrostla kriminalita, apod. Vstupem České republiky do Evropské unie v roce 2004 se zvýšily možnosti pracovního uplatnění v cizině, rozšířily se možnosti vzdělávání i cestování, zároveň s tím se zvýšil i počet cizinců na našem území. Společnost reagovala na všechny tyto jevy narůstajícími obavami. Objevila se poptávka po nových sociálních službách i poptávka po racionálním vysvětlení nově vzniklých problémů i forem jejich řešení. Sociální práce tak byla postavena před společenskou očekáváním, které podněcuje její teoretické i praktické úsilí. S uvedenými změnami proběhly i změny v oblasti veřejné správy.

¹ FRANCOVÁ, H.; NOVOTNÝ, A. *Sociální politika v základech*, s. 123-124.

² MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*, s. 146-147.

Cílem bakalářské práce je zmapovat uplynulé čtvrtstoletí vývoje sociální práce především v oblasti samosprávných orgánů, popsat změny ve struktuře a kompetencích samosprávy na základě legislativních změn i jednotlivých reformních fází od roku 1990. Z popsaných i zjištěných skutečností se pak pokusím na základě dostupných materiálů vyhodnotit současnou i možnou budoucí úlohu samosprávných orgánů v sociální práci se zacílením na její silné a slabé stránky a možnosti jejich využití.

Práce není podrobně zaměřena na jednotlivé cílové skupiny, neklade si za cíl zmapovat či porovnat jednotlivé metody sociální práce, ani se nebude podrobně zabývat etikou a etickými problémy v sociální práci. Pro lepší pochopení problematiky a souvislostí sociální práce v samosprávných orgánech budou nastíněna pouze paradigmaty, dilemata a trojí pojetí současné sociální práce.

Práce je z důvodu rozsahu problematiky vedena pouze v teoretické rovině, s nezbytným definováním používané odborné terminologie. Časová období jsem rozdělila s ohledem na roky, kdy byly přijaty právní předpisy, které činnosti sociální práce ovlivnily. Příložené tabulky a přílohy mají za cíl přiblížit vývoj a kompetence samosprávných orgánů jak z pozice teritoriálních, tak i kompetenčních změn.

Jedním z původních cílů bylo reflektovat od roku 2012 připravovaný zákon o sociálních pracovnících. Tento proces však stále prochází diskusním a připomínkovým řízením a jeho příprava je v mnoha ohledech specifická. Proto v závěru uvedu alespoň krátký nástin současného stavu.

Téma bakalářské práce jsem zvolila proto, že v oblasti státní správy a samosprávy již delší dobu pracuji. Setkávám se se sociálními pracovníky, které lze považovat za profesionály jak po stránce osobnostní, tak po stránce odborné. Jsou přínosem a partnerem pro klienty i pro své kolegy a svým jednáním zvyšují prestiž profese sociálního pracovníka. Zároveň se setkávám s kolegy, kteří rezignovali, sociální práci vykonávají rutině podle zaběhnutých postupů, v horších případech již profesně vyhořeli.

Obecně je na sociální pracovníky na samosprávném úřadu pohlíženo spíše jako na úředníky a byrokraty v negativním slova smyslu. Tento pohled je často utvrzován i veřejnými médii.³ Touto prací může být nastíněno, jak k tomuto pohledu došlo, jakými

³ VOTRUBA, P. *Světový den sociální práce v kontextu systémové podpory sociálních pracovníků financované Evropským sociálním fondem*, s. 28-29.

proměnami sociální pracovníci i sociální práce v rámci veřejné správy a samosprávy do dnešních dnů prošli, a jak dalece je jejich činnost ovlivněna sociální politikou státu a právními předpisy.

Zároveň je bakalářská práce i pokusem o vymezení sociální práce v samosprávných orgánech ve vztahu k nestátním neziskovým a charitativním organizacím i k organizacím vykonávajícím státní správu.

2. Definice základních i souvisejících pojmů

Sociální práce stejně jako ostatní obory potřebuje odborné termíny popisující pro ni důležité společenské procesy i termíny popisující způsoby práce. Část této odborné terminologie sdílí s jinými společenskými vědami a pomáhajícími profesemi. Obecné výrazy spojené s pojmem *sociální* jsou často používány v různých souvislostech, rovněž tak pojmy *státní správa a samospráva*. Ne vždy je však terminologie jednotná a jednoznačná a to včetně definování *sociální práce*. V odborné literatuře i praxi se pojmy *sociální péče a sociální práce* často vzájemně zaměňují.⁴ Proto této problematice věnuji úvodní část.

2.1. Sociální politika, péče, zabezpečení, pomoc a služby

Sociální práce se v každé společnosti odvíjí od **sociální politiky** daného státu. Sociální politika je ovlivněna nejen ekonomickou situací, ale i filosofií, kulturou, společenskými tradicemi, morálními principy, normativními procesy a zákonitostmi společnosti. Slovník sociální práce⁵ definuje sociální politiku jako soustavné a cílevědomé úsilí jednotlivých sociálních subjektů o změnu nebo o udržení a fungování sociálního systému. Restrukturalizace sociální politiky v našem státě je nesporně odrazem výrazné ekonomizace a humanizace života společnosti, nutno však poznamenat, že ekonomické aspekty většinou vítězí nad aspekty humánními či ekologickými.⁶

Sociální politika je v praxi realizována prostřednictvím **sociální péče**, která se stará o uspokojení potřeb jednotlivců nebo skupin, a to působením na člověka nebo na sociální prostředí. Sociální péče vyplývá ze společenské solidarity a spočívá v redistribuci prostředků a služeb ve společenském prostoru, jejichž cílem je všestranný rozvoj jednotlivce⁷.

Pojem **sociální zabezpečení** je mezinárodním právem definovaný soubor institucí a institutů, který poskytuje ochranu a pomoc lidem v případech ohrožení zdraví, nemoci, nezaměstnanosti, zdravotního poškození, invalidity, pracovního úrazu,

⁴ MÜHLPACHR, P. *Sociální práce*, s. 27.

⁵ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 211.

⁶ PETRÁŠEK, J. *Sociální politika*, s. 11.

⁷ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 211.

stáří, těhotenství a mateřství, rodičovství a úmrtí živitele. Na rozdíl od sociální pomoci si na sociální zabezpečení občané sami přispívají, a to formou pojistného v rozsahu stanoveného zákonem.⁸

Sociální pomoci jsou míněny peněžité nebo věcné dávky a služby poskytované za určitých podmínek a na základě určitých kritérií jednotlivcům nebo rodinám, které se nacházejí na spodní hranici příjmového žebříčku nebo pod určitou úroveň sociálního minima. Jak uvádí Matoušek,⁹ v dosud platných zákonech není sociální pomoc odlišována od sociální péče.

Pojem **sociální služby** je pro laickou a někdy i odbornou veřejnost nejednoznačný a do určité míry nesrozumitelný a netransparentní, stejně jako vztah mezi sociální prací a sociálními službami. Matoušek definuje sociální služby jako všechny služby, krátkodobé i dlouhodobé, poskytované oprávněným uživatelům, jejichž cílem je zvýšení kvality klientova života, případně i ochrana zájmů společnosti.¹⁰ Ke vztahu sociální práce a sociálních služeb dosud v praxi ani na akademické půdě neproběhla řádná diskuse. Vrbický¹¹ k této problematice předkládá k diskusi tezi, že sociální práce a sociální služby je možno vnímat jako dvě vedle sebe stojící a zároveň částečně se prolínající oblasti.

Obdobně nejednoznačné je užívání pojmů **klient** a **uživatel**. Matoušek¹² používá oba pojmy ve vztahu k sociálním službám. Klienta definuje jako subjekt, který využívá sociální služby; uživatele jako fyzické nebo právnické osoby, které mají zvláštní potřeby, na něž služby reagují.

Černá oproti tomu uživatelem označuje osobu ve vztahu k poskytované službě a ve vztahu k pracovníkovi užívá pojem klient, i když se jedná o jednoho a téhož člověka.¹³ Pro účely této práce ve vztahu k samosprávným orgánům bude používán pojem *klient*.

⁸ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 218.

⁹ Tamtéž s. 212.

¹⁰ Tamtéž s. 214.

¹¹ VRBICKÝ, J. *O nevyjasněnosti vztahu sociální práce a sociálních služeb*, s. 23.

¹² MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*, s. 90, 94 a 256.

¹³ ČERNÁ, D. *Úvod do terénní sociální práce*, s. 11.

2.2. Veřejná správa, státní správa, samospráva

Veřejná správa je činnost, která se týká správy věcí veřejných, a to činnostmi souvisejícími s poskytováním veřejných služeb, řízením veřejných záležitostí na místní i centrální úrovni a zajišťováním činností ve veřejném zájmu. Za veřejnou správu jsou též označovány i orgány, které tyto činnosti vykonávají. Jedním z důvodů reformy po roce 1990 byla i snaha o oddělení státní správy a samosprávy, a to zejména v regionálních správních celcích.¹⁴

Státní správa je činnost státu, která je prováděna buď přímo státními orgány, nebo orgány, na které stát tuto činnost v určitém rozsahu převedl. Takovými orgány jsou i územní samosprávné celky (obce a kraje), které činnosti vykonávají prostřednictvím svých úřadů. Výkon státní správy lze svěřit orgánům samosprávy jen tehdy, stanoví-li to zákon.¹⁵

Samosprávou se v našich podmínkách rozumí správa veřejných záležitostí, kterou vykonávají samosprávné orgány prostřednictvím občanů zvolených zástupců, a to v oblastech, které definují zákony. V naší republice jsou v současné době v souladu s čl. 99 Ústavy základními územními samosprávnými celky obce a vyššími územními samosprávnými celky kraje.

Činnosti, které samosprávné orgány vykonávají, jsou v zásadě dvojího druhu:

- činnosti, které jsou vykonávány v rámci **samosprávy, tzv. samostatné působnosti,**
- činnosti, které jsou vykonávány v rámci **státní správy, tzv. přenesené působnosti,** kdy výkon státní správy lze orgánům samosprávy svěřit jen tehdy, stanoví-li to zákon. Typickým příkladem jsou činnosti na úseku sociální agendy ukládané krajským a obecním úřadům zákonem o sociálních službách.¹⁶

Tomeš k subjektům veřejné sociální správy kromě orgánů státní správy a samosprávy zařazuje i profesní komory. Za nestátní organizace pak považuje všechny organizace mimo veřejný sektor a dělí je na ziskové a neziskové organizace.¹⁷

¹⁴ KOCOUREK, L. *Správa v českých zemích a v Československu v letech 1848-2005*, s. 95-100.

¹⁵ Ústava České republiky, čl. 105.

¹⁶ MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*, s. 341.

¹⁷ TOMEŠ, I. a kol. *Sociální správa*, s. 89-114, 125-136.

2.3. Definice sociální práce

Na sociální práci lze nahlížet jako na obor nebo jako na pomáhající profesi realizovanou v sociální oblasti. Sociální práce obecně je postavena na myšlence solidarity a lidských práv. V jedné z prvních odborných učebnic po roce 1989 autorky Novotná a Schimmerlingová¹⁸ uvádějí, že není ustálena jednotná, všeobecně platná definice sociální práce, přičemž odkazují na deset různých druhů definic z naší i zahraniční literatury od roku 1934.

Podle mezinárodní definice sociální práce podporuje sociální změnu, řešení problémů v mezilidských vztazích a posílení a osvobození lidí za účelem naplnění jejich osobního blaha. Užívá teorii lidského chování a sociálních systémů, sociální práce zasahuje tam, kde se lidé dostávají do kontaktu se svým prostředím. Pro sociální práci jsou klíčové principy lidských práv a společenské spravedlnosti.¹⁹

Slovník sociální práce²⁰ definuje sociální práci jako společenskovední disciplínu i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů.

Navrátil²¹ říká, že sociální práce je podpora sociálního fungování klienta v situaci, kde je taková potřeba buď skupinově, nebo individuálně vnímána a vyjádřena.

Musil²² k sociální práci zdůrazňuje, že ji nelze brát pouze jako činnost, kterou sociální pracovníci vykonávají v přímém kontaktu s klienty, ale je nutné ji vnímat i v jiných podobách – např. při zprostředkování nebo spoluúčasti na práci dalších specialistů.

Pro výkon sociální práce jsou stanoveny kvalifikační předpoklady, je stanovena kvalita péče i okruh relevantních otázek, kterými se sociální práce musí zabývat, máme i kodex sociálního pracovníka.²³ Různé definice i pojetí sociální práce jsou možná příčinou toho, že přestože právní předpisy na výkon sociální práce přímo odkazují (např. zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách v § 37, 92-93, 96, 102-103), v žádném právním předpisu není pojem sociální práce kodifikován.

¹⁸ NOVOTNÁ, V.; SCHIMMERLINGOVÁ, V. *Sociální práce, její vývoj a metodické postupy*, s. 8, 17-21.

¹⁹ Sociální revue. *Definice sociální práce* [online].

²⁰ MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. s. 213.

²¹ NAVRÁTIL, P. *Úvod do teorií a metod sociální práce*, s. 7.

²² MUSIL, L. „*Ráda bych Vám pomohla, ale...*“, s. 13.

²³ Společnost sociálních pracovníků. *Etický kodex sociálního pracovníka ČR* [online].

Víšek chápe sociální práci jako jeden z významných nástrojů sociální politiky, kdy sociální politika je makroprogram a sociální práce jeho mikrodimenze.²⁴

2.4. Paradigmata

V sociální práci se během 20. století vykrytalizovaly tři odlišné přístupy, které jsou označovány jako tzv. *malá paradigmata*. Tyto přístupy se odlišují jak svými filosofickými východisky, tak i praktickými konsekvencemi.²⁵ Rozlišují zaměření sociální práce podle toho, které faktory sociálního fungování jsou považovány za důležité. Navrátil²⁶ rozpracovává tato paradigmata následovně:

- **Sociální práce jako terapeutická pomoc** (terapeutické paradigma), kdy hlavním faktorem pro sociální fungování je duševní zdraví a pohoda člověka. Sociální práce je terapeutická intervence, která je zajištěna prostřednictvím podpory a usnadňování rozvoje. Důraz je zde kladen především na komunikaci a vztah. U pracovníka je předpokladem pro tento postup absolvování terapeutického výcviku.
- **Sociální práce jako reforma společenského prostředí** (reformní paradigma) je spojeno s vizí společenské rovnosti, snaží se o podporu spolupráce a solidarity v různých dimenzích společenského života. Sociální pracovník se zaměřuje na zmocňování klienta, zároveň usiluje i o změnu společenského prostředí.
- **Sociální práce jako sociálně právní pomoc** (poradenské paradigma) vztahuje sociální fungování ke schopnosti člověka zvládat problémy, pokud bude mít dostatečné informace a přístup ke službám.

Uvedená paradigmata se v praxi mohou prolínat. Každý člověk je jedinečný, a proto i zvládnutí jeho sociálních problémů nemůže být řešeno jedním univerzálním postupem. Proto se v sociální oblasti často uplatňuje tzv. eklektický přístup, který prolíná využití různých forem sociální práce.

²⁴ VÍŠEK, P. *Cílem současné sociální reformy je omezit výdaje v oblasti sociální politiky*, s. 23.

²⁵ MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*, s. 187-189.

²⁶ NAVRÁTIL, P. *Úvod do teorií a metod sociální práce*, s. 12-13.

2.5. Dilemata

Mezi základní dilemata²⁷ patří především **formalizace a de-formalizace** sociální práce, tj. zda má být sociální práce jako disciplína předmětem formálně organizovaného, financovaného a centralizovaného pojetí, či zda její zajištění má být v kompetenci sociálního pracovníka se zaměřením na uskutečnění především v přirozeném prostředí člověka. S tím souvisí i pojmy **profesionalizace a de-profesionalizace**, tj. zda činnosti sociální práce mají vykonávat pouze profesionálové či zda umožnit přístup i laikům. Tato dilemata jsou zmiňována především ve vztahu k efektivitě sociální práce, zda formální a profesionální přístup pomáhá řešit sociální problémy rychleji, levněji a efektivněji.

Další dilemata se týkají **specializace a polyvalence**, tj. zda se sociální pracovník zabývá pouze určitým sociálním problémem, určitou skupinou klientů, či zda pomoc poskytuje v nejrůznějších životních situacích. Polyvalence zde jednoznačně klade vysoké nároky na odbornost sociálního pracovníka, přičemž by neměla být na úkor kvality.

Citlivým dilematem je **normativnost a nenormativnost** sociální práce, kdy se vychází z toho, zda pomoci lidem stojícím mimo většinovou společnost, aby se této společnosti přizpůsobili, anebo pracovat s člověkem bez ohledu na hodnotové a normativní podmínky této spolupráce. Obdobně citlivou oblastí je dilema **pomoci a kontroly**, tj. zda bude uplatňována především pomoc klientovi, či zda bude uplatňován spíše normativní, regulační princip na základě společenského tlaku.

2.6. Musilovo trojí pojetí sociální práce

Sociální práci lze popsat i ve vztahu k pojetí této práce. Musil²⁸ uvádí tři pojetí sociální práce v České republice:

- **Filantropické pojetí** – ideálem role je člověk, který potřebnému poskytuje to, co aktuálně potřebuje, zejména vztah (uspokojit především biologické, emoční, duchovní a praktické potřeby člověka). Cílem je tedy rozpoznat potřeby a prožívat vztah mezi sociálním pracovníkem a klientem.

²⁷ MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*, s. 189-192.

²⁸ MUSIL, L. *Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“*, s. 60-79.

- **Administrativní pojetí** – ideálem role je úředník, vyřizující žádosti, řídící se předepsanou legislativou a právním rámcem, poskytuje služby a informace dané zákonem.
- **Profesionální pojetí** – ideálem role je specialista, který umí koncipovat a realizovat dlouhodobě pojatou intervenci, komplexně se orientuje v životní situaci klienta a poskytuje služby v plném rozsahu, k čemuž potřebuje široké vzdělání v různých vědních disciplínách, jakož i další samostudium a vzdělávání.

3. Transformace státní správy a samosprávy od roku 1990

Vývoj sociální práce v samosprávě nelze popsat, aniž bychom zohlednili transformaci veřejné správy od roku 1990, která proběhla ve dvou velkých fázích. V roce 1989 byla Česká republika součástí československého federativního státu. Po listopadu 1989 došlo ke zrušení vedoucí úlohy Komunistické strany Československa a v roce 1990 proběhly první svobodné parlamentní volby. Následně došlo k rozpadu federace a Česká republika se k 1. 1. 1993 stala suverénním státem s novou strukturou státních orgánů.

Do roku 1990 byly orgány veřejné moci v území národní výbory, které fakticky fungovaly jako orgány státu. Postavení národních výborů všech stupňů v sociální oblasti v té době nejlépe charakterizuje ustanovení § 2 zákona č. 69/1967 Sb., o národních výborech, podle kterého národní výbory „jako státní orgány samosprávného charakteru spojují ve své práci uspokojování potřeb společnosti s potřebami a zájmy ve svém územním obvodu, především s potřebami rozvoje měst a obcí, a uvádějí do souladu celospolečenské, místní, skupinové a osobní zájmy“. Úkolem národních výborů bylo zabezpečovat komplexní ekonomický a sociální rozvoj svých územních obvodů. Měly chránit práva, oprávněné zájmy občanů a organizací a vést je k plnění zákonů a k účtě k právům spoluobčanů.

Tyto činnosti však byly vedeny v zájmu ochrany socialistické hospodářské soustavy socialistického pořádku ve společnosti. Národní výbory se členily na místní národní výbory, místní národní výbory ve střediskových obcích, městské, okresní a krajské národní výbory.

3.1. První fáze reformy

Po roce 1990 byla obnovena místní/obecní samospráva. Národní výbory byly „nahrazeny“ obcemi, které již od svého počátku vykonávaly kromě obecní samosprávy i určité funkce státní správy, tzv. přenesenou působnost. Jejich činnost upravoval zákon o obcích č. 367/1990 Sb., který byl s účinností od 12. 11. 2000 nahrazen zákonem č. 128/2000 Sb. (dále jen zákon o obcích).

Okresní národní výbory byly „nahrazeny“ okresními úřady. Okresní úřady byly správními úřady, které podle § 2 zákona č. 425/1990 Sb., o okresních úřadech, vykonávaly státní správu ve svých územních obvodech.

Krajské národní výbory (nikoliv kraje jako územní jednotky) byly k 31. 12. 1990 zrušeny bez náhrady a jejich kompetence byly rozděleny mezi ústřední správní orgány a okresní úřady.

Samosprávné orgány byly omezeny pouze na obecní úroveň a chybějící regionální úroveň byla řešena detašovanými/regionálními pracovišti ústředních orgánů většinou v sídlech původních krajských národních výborů. Tato situace byla dlouhodobě neudržitelná, a proto byly ústavním zákonem č. 347/1997 Sb. vytvořeny vyšší územní samosprávné celky – 13 krajů a hlavní město Praha. První volby do nových krajů se uskutečnily v listopadu 2000 a kraje fakticky zahájily svoji činnost k 1. 1. 2001. Kompetence krajů upravuje zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (dále jen zákon o krajích).

3.2. Druhá fáze reformy

V rámci druhé fáze reformy došlo od 1. 1. 2003 ke zrušení okresních úřadů. Nejen rozsah jejich dosavadních kompetencí v oblasti výkonu státní správy, ale i diskuze o decentralizaci a dekoncentraci veřejné správy způsobily, že došlo k novému vymezení obcí II. a III. typu a jejich spádových obvodů, tj. obcí s pověřeným obecním úřadem a obcí s rozšířenou působností – vymezení v rámci republiky je uvedeno v přílohách I. a II. Zákonem č. 314/2002 Sb. bylo stanoveno celkem 205 obcí s rozšířenou působností a 388 obcí s pověřeným obecním úřadem v rámci jednotlivých krajů.

Tento stav ve struktuře samosprávných orgánů je platný do současnosti, kdy existují 3 různé typy obcí. Změny v kompetencích těchto úřadů jsou prováděny samostatnými věcnými zákony.

4. Změny v kompetencích v rámci výkonu sociální práce/sociálního zabezpečení

4.1. Kompetence do roku 1990

Sociální práce byla v naší zemi do konce 90. let 20. století centrálně řízená, prováděná státními orgány a financována ze státního rozpočtu. Vzhledem k tomuto monopolu státu neexistovalo konkurenční prostředí a nabídka sociálních služeb byla omezená.

Rok před sametovou revolucí nabyt účinnosti zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení. Tento zákon spolu s prováděcími vyhláškami č. 149/1988 Sb. a č. 152/1988 Sb. upravoval důchodové zabezpečení a podrobně i oblast sociální péče se zaměřením na jednotlivé cílové skupiny: rodinu a děti, občany konající službu v ozbrojených silách a členy jejich rodiny, občany se změněnou pracovní schopností, zdravotně postižené a staré občany, občany společensky nepřízpůsobené a občany, kteří potřebují zvláštní pomoc.

Uvedené právní předpisy upravovaly oblast sociální péče ve vztahu k cílovým skupinám a zároveň i druhy a výši poskytovaných dávek (viz příloha III.). Orgány sociálního zabezpečení do roku 1990 byly: Ministerstvo zdravotnictví a sociálních věcí České socialistické republiky, Úřad důchodového zabezpečení v Praze, ministerstvo vnitra a životního prostředí, ministerstvo spravedlnosti, národní výbory (místní, městské, okresní a krajské). Jejich kompetence v sociální oblasti podrobně upravoval zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České socialistické republiky v sociálním zabezpečení.

4.2. Období 1990 – 1999

Od roku 1990 došlo k podstatným změnám v kvalitě i kvantitě sociální práce. Tyto změny probíhaly nejen na základě uznání potřeby provádět sociální práci kvalifikovanými pracovníky či na základě výsledků výzkumu sociální práce, ale i vlivem ekonomických či politických změn.

V období po roce 1990 stálo v popředí sociální práce několik základních úkolů: sjednotit a definovat základní pojmy, zajistit dostatek odborné tuzemské i zahraniční literatury a studijních textů, vyškolit vysokoškolsky odborně vzdělané sociální pracovníky a reagovat na změny v sociálních problémech i v cílových skupinách. Jen málokdo si v té době uměl představit, že kapitalismus, který je eufemisticky nazýván

tržní ekonomikou, není rájem na zemi a řada občanů bude mít velké sociální problémy.²⁹

Důchodové a nemocenské pojištění

V oblasti samosprávy došlo prvotně k oddělení oblasti důchodového pojištění. Tato oblast byla plně vyňata z kompetencí národních výborů/obcí a od 1. 1. 1992 přenesena na nově vzniklé okresní správy sociálního zabezpečení, které měly sídla v dřívějších okresních městech. Kompletní zastřešení důchodového pojištění zajišťovala Česká správa sociálního zabezpečení se sídlem v Praze. Tato organizační struktura je platná do současnosti. Organizační uspořádání sociálního zabezpečení v České republice, působnost orgánů státní správy v sociálním zabezpečení, úkoly občanů a organizací při provádění sociálního zabezpečení a řízení ve věcech nemocenského pojištění a důchodového zabezpečení upravuje zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení.

Zaměstnanost

Druhou oblastí, která doznala výrazných změn, byla oblast zaměstnanosti. Do roku 1990 nebylo prakticky potřeba nezaměstnanost řešit. Národní výbory vedly podle § 80-85 zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, pouze evidenci občanů se změněnou pracovní schopností, tj. občanů, kteří měli pro dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav podstatně omezenou možnost pracovního uplatnění. Těmto občanům pak bylo poskytováno poradenství, pracovní rehabilitace a hmotné zabezpečení v době pracovní rehabilitace.

Rovněž tato oblast byla po roce 1990 plně vyčleněna z kompetence národních výborů/obcí a okresních úřadů a přenesena na nově vzniklé orgány státní správy – úřady práce. Tyto úřady byly zřízeny zákonným opatřením předsednictva České národní rady č. 306/1990 Sb. s účinností od 20. 7. 1990. Činnost úřadů práce při vedení evidence nezaměstnaných a poskytování hmotného zabezpečení po dobu nezaměstnanosti a po dobu rekvalifikace upravovaly zákony č. 1/1991 Sb. a č. 9/1991 Sb., které byly s účinností od 1. 10. 2004 nahrazeny zákonem č. 435/2004 Sb. Proti očekávání nedošlo

²⁹ ŠIKLOVÁ, J. *Staronové počátky oboru sociální práce*, s. 42-43.

v ČR v prvních letech transformace k drastickému nárůstu nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti do konce roku 1997 nepřesahovala 4 %.³⁰

System úřadů práce vydělený jako samostatný výkon státní správy je platný do současnosti, byť i v této oblasti dochází ke změnám ve struktuře úřadů práce a v jejich kompetencích. Postupně se zvyšujícím se počtem nezaměstnaných osob jsou činnosti úřadů práce rozšiřovány ve vztahu k tzv. aktivní politice zaměstnanosti, organizování rekvalifikačních kurzů, užší spolupráci se zaměstnavateli i cílené práci s nejvíce ohroženými skupinami obyvatel – mladí po ukončení školy, osoby před důchodem, osoby ve věku nad 50 let, zdravotně postižení/znevýhodnění, dlouhodobě nezaměstnaní, osoby s nízkou kvalitací atp.

V prvních letech po roce 1990 tedy došlo ke vzniku samostatných orgánů, které plně zajišťovaly oblast důchodového a nemocenského pojištění a oblast zaměstnanosti včetně dávkových systémů s tím spojených. Na tato nově vzniklá pracoviště přecházeli pracovníci a pracovnice odborů sociálních věcí dosavadních národních výborů a v rámci výkonu sociální práce tak lze mluvit o prvních specializacích.

Sociální služby a neziskový sektor

Za třetí a nejvýraznější změnu po roce 1990 lze považovat umožnění vzniku a rozvoje neziskového sektoru v sociální oblasti. V počátečním období vzniklo velké množství neziskových organizací, které svoji činnost zaměřily na dosud neřešené sociální problémy a zároveň i na oblasti, které byly dosud v kompetenci pouze státních či samosprávných orgánů. Souběžně došlo i k obnovení činnosti církevních neziskových organizací, především Charity a Diakonie, které ve své činnosti vychází z křesťanských principů. Postupem doby se činnost neziskových organizací začala více profilovat a nabývat profesionální úroveň. Činnosti sociální práce a především oblast sociálních služeb, do té doby zajišťované pouze státními organizacemi, postupně přecházejí i na neziskové organizace.

Do oblasti poskytování sociálních služeb vstoupily jako další subjekty i obce. Problémem však byl velmi diferencovaný objem a kvalita sociálně demografických

³⁰ TOMEŠ, I. a kol. *Sociální správa*, s. 28.

údajů a analýz pro koncipování a rozvoj sociálních služeb.³¹ Činnosti byly proto zaměřeny především na seniory.

Sociální dávky

Se změnou sociálních podmínek a vzrůstající nezaměstnaností stále více vstupuje do popředí i nutnost řešit finanční situaci klientů. Zákonem č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti a zákonem č. 463/1991 Sb., o životním minimu bylo nově stanoveno *životní minimum* jako společensky uznaná minimální hranice příjmů občana, pod níž nastává stav jeho hmotné nouze. Občan se podle této právní úpravy považuje za sociálně potřebného, jestliže jeho příjem nedosahuje částek životního minima stanovených zvláštním zákonem a nemůže si tento příjem zvýšit vzhledem ke svému věku, zdravotnímu stavu nebo z jiných vážných důvodů vlastním přičiněním.

Další dávky byly poskytovány ve vztahu ke konkrétním cílovým skupinám podle vyhlášky č. 182/1991 Sb., dle tehdejší terminologie nazývané:

- peněžité a věcné dávky rodičům nezaopatřených dětí, těhotným ženám a nezaopatřeným dětem
- mimořádné výhody pro těžce zdravotně postižené občany
- peněžité a věcné dávky pro těžce zdravotně postižené občany a staré občany
- peněžité a věcné dávky pro občany společensky nepřizpůsobené

V roce 1995 nabývá účinnosti zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, který dále rozšířil okruh poskytovaných sociálních dávek. Státní sociální podporou se stát do současnosti podílí na krytí nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby dětí a rodin a poskytuje ji i při některých dalších sociálních situacích. Zákon byl reakcí na sociální a ekonomické změny ve společnosti (inlace, zvyšování nákladů spojených s bydlením atp.). Uvedeným zákonem byly zároveň převedeny dávky dosud vyplácené zaměstnavatelem z titulu nemocenského pojištění na stát – porodné a přídavky na děti. Kompetence k rozhodování a vyplácení dávek státní sociální podpory do 31. 12. 2002 měly okresní úřady, poté obecní úřady obcí s rozšířenou působností a od roku 2004 úřady práce.

³¹ PRŮŠA, L. (ed.) *Obce, města, regiony a sociální služby*, s. 12.

Sociálně-právní ochrana dětí, sociální prevence

Na obcích byla i před rokem 1990 zajišťována široká oblast sociálně-právní ochrany dětí včetně řešení náhradní rodinné péče a oblast výkonu kurátora pro mládež. U těchto agend lze mluvit o výkonu sociální práce, který nebyl zatížen administrativními povinnostmi spojenými s dávkovými agendami.

Výkon sociální práce sociálního kurátora specializovaného na práci s dospělými byl prověřen hned po první velké amnestie prezidenta Václava Havla v roce 1990. Podle statistiky Institutu pro kriminologii a sociální prevenci bylo v lednu 1990 na základě amnestie propuštěno na území ČR 12600 odsouzených a 1200 obviněných; pokud jde o Československo jako celek, dosáhl počet propuštěných osob zhruba 23000.³² Rozsah amnestie však způsobil nejen radost propuštěným, ale také některé problémy státní správě a samosprávě. V té době neexistovalo například zázemí, které by pomohlo lidem často bez domova a bez jakýchkoliv finančních prostředků. Následně došlo i k specializacím pracovníků na oblast sociální prevence.³³

Vznik neziskových organizací a nových struktur i rozčlenění a oddělení jednotlivých sociálních oblastí následně vedly k tomu, že na úrovni obecní samosprávy zůstaly kromě oblasti sociálně-právní ochrany dětí především kompetence zaměřené na dávkové systémy ve vztahu k osobám s nedostatečnými příjmy, osobám se zdravotním postižením a rodinám s dětmi. Sociální práce byla zaměřena především na sociální poradenství.

4.3. Období 2000 – 2006

Sociální dávky

V tomto časovém období dochází v souvislosti se znovuzavedením krajů jako samosprávných orgánů (od 1. 1. 2000) a ukončením činnosti okresních úřadů (k 31. 12. 2002) k významnému přesunu kompetencí v sociální oblasti, především v dávkové oblasti. Část kompetencí přechází z Ministerstva práce a sociálních věcí, resp. jeho detašovaných pracovišť na krajské úřady. Kompetence zrušených okresních

³² ČTK, České noviny. *Před 25 lety vyhlásil Václav Havel nebývale rozsáhlou amnestii* [online].

³³ PRŮŠA, L. (ed.) *Obce, města, regiony a sociální služby*, s. 219-240.

úřadů přecházejí částečně na obecní úřady obcí s rozšířenou působností a částečně na krajské úřady.³⁴

V souvislosti s tím dochází i k velkému přesunu pracovníků z rušených okresních úřadů. Část z nich byla delimitována na krajské úřady, část na obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Ne vždy pracovníci přešli se svými dosud vykonávanými agendami. Přejedání kompetencí si vyžádal i převedení rozsáhlé spisové dokumentace klientů.

Sociálně-právní ochrana dětí

Realizace této reformy se výrazně dotkla i výkonu sociálně-právní ochrany dětí, kdy kompetence k výkonu přešly na obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Široký rozsah činností podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí byl pro obce alespoň zpočátku časově i ekonomicky náročný, neboť vyžadoval časté výjezdy do terénu k naléhavým případům i v rámci pravidelného sledování dětí umístěných v náhradní péči, či v zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy. Další výjezdy se pojí s účastí v občanskoprávních řízeních, kde sociální pracovník vykonává funkci opatrovníka nezletilého dítěte a dále účastí v rámci trestního řízení proti mladistvým. Tato jednání neprobíhají jen na místní, ale často na okresní či krajské úrovni. Především při poskytnutí okamžité pomoci dítěti nelze improvizovat, ale sociální pracovníci musí mít nastaven kvalitní systém vyrozumění a spolupráce s ostatními zainteresovanými orgány a organizacemi. Z hlediska výkonu sociální práce lze tento přesun kompetencí hodnotit jako jeden z nejobtížnějších a nejcitlivějších ve vztahu k cílové skupině.

Sociální služby

V období po roce 2000 jsou postupně připravovány a zaváděny Standardy kvality sociálních služeb, jejichž prostřednictvím je definována nezbytná úroveň kvality poskytování sociálních služeb v oblasti personální, procedurální a provozní. Tím se daří zvyšovat a alespoň na základní úrovni garantovat kvalitu poskytovaných sociálních služeb.³⁵

³⁴ MPSV. *Změna kompetencí v sociální oblasti v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů.*

³⁵ MPSV. *Zavádění standardů kvality sociálních služeb do praxe.*

V souvislosti s ukončením činností okresních úřadů přecházejí zřizovací kompetence k jednotlivým typům především pobytových sociálních služeb na obce a kraje. Stát si ponechává pouze velká pobytová zařízení s nadregionální spádovostí, a to jako příspěvkové organizace ministerstva práce a sociálních věcí.

4.4. Období 2007 – 2011

Sociální služby

Rok 2007 lze považovat za další mezník v sociální práci, neboť nabyt účinnosti zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách (dále jen zákon o sociálních službách), který stanovil předpoklady pro výkon *povolání sociálního pracovníka*. V ustanovení § 109 jsou vymezeny činnosti, které sociální pracovník vykonává: vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb.

Předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka upravuje § 110 zákona o sociálních službách, a to nejen ve vztahu k svéprávnosti, bezúhonnosti a zdravotní způsobilosti, ale především k odborné způsobilosti. Uvedené ustanovení podrobně vyjmenovává druhy a stupně požadovaného vzdělání (viz příloha IV.). Zároveň jsou v § 120 odst. 14 stanoveny lhůty pro doplnění vzdělání u pracovníků, kteří činnosti sociální práce vykonávají, ale požadované vzdělání nesplňují, a výjimky z tohoto ustanovení. Přestože jsou tato ustanovení uvedena v zákoně o sociálních službách, vztahují se na všechny oblasti a organizace, kde je sociální práce vykonávána, tj. nejen na všechny typy organizací poskytující sociální služby, ale i na sociální pracovníky v oblasti státní správy, samosprávy, školských i zdravotnických organizací a zařízení.

Sociální dávky

Od ledna 2007 nabývají účinnosti dva nové zákony, které jsou stěžejní pro poskytování pomoci k zajištění základních životních podmínek fyzickým osobám. Jedná se o zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi (dále jen zákon o pomoci

v hmotné nouzi), který nahradil do té doby platný zákon o sociální potřebnosti. Druhým zákonem je zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, který má souvztažnost nejen k zákonu o pomoci v hmotné nouzi, ale i k dalším sociálním oblastem – např. k poskytování dávek státní sociální podpory či ke stanovení nezabavitelných částek pro účely exekučního řízení (Nařízení vlády č. 595/2006 Sb.).

Kompetentními pro rozhodování a vyplácení dávek pomoci v hmotné nouzi byly pověřené obecní úřady a obecní úřady obcí s rozšířenou působností. Se zvyšující se nezaměstnaností dochází k nárůstu počtu žadatelů o tyto dávky. Pozitivem je zavedení jednotného aplikačního programu automatizovaného zpracování údajů potřebných pro rozhodování o dávkách, jejich výplatu a jejich kontrolu. Po počátečních problémech tento program umožnil propojení informací ze systému dávek státní sociální podpory a dávek poskytovaných nezaměstnaným z úřadu práce. Tím byla zlepšena vzájemná informovanost pracovníků vyplácejících dávky a snížilo se i zatížení klientů při prokazování a dokládání skutečností rozhodných pro nárok na dávky pomoci v hmotné nouzi.

Pověřené obecní úřady i obecní úřady obcí s rozšířenou působností zároveň nadále rozhodovaly podle zákona o sociálním zabezpečení z roku 1988 a prováděcí vyhlášky o spektru sociálních dávek pro zdravotně postižené občany.

Výkon sociální práce s výjimkou sociálně-právní ochrany dětí je tak často eliminován na pouhou administraci sociálních dávek. Uplatnění metod sociální práce a dlouhodobější vedení klientů je tak většinou až druhotné.

4.5. Od roku 2012 do současnosti

Sociální dávky

V souvislosti s dalšími reformami veřejné správy došlo od 1. 1. 2012 ke změnám, které se široce dotkly i samosprávných orgánů. Novelizacemi zákonů upravujících poskytování dávek došlo k přesunu všech nepojistných dávek na krajské pobočky Úřadu práce, resp. jejich kontaktní pracoviště. Část pracovníků obecních úřadů přešla spolu s dávkovou agendou v rámci delimitace na úřady práce.

Přechodné období konce roku 2011 a počátku roku 2012 bylo poznamenáno nejistotou budoucí práce u sociálních pracovníků obcí i úřadů práce. Celorepubliková změna informačních systémů pro poskytování dávek způsobila jejich počáteční

nefunkčnost, což se odrazilo i v nespokojenosti klientů, kterým nebyly dávky vypláceny v zákonných termínech. Tento stav byl veřejností i médii kritizován a málokdo si uvědomoval, že jen obrovské osobní nasazení dávkových pracovníků nezpůsobilo totální kolaps ve výplatách sociálních dávek. Svým osobním postojem tak pracovníci řešili problémy, které nezavinili, přesto byli terčem kritiky jak ze strany klientů, tak ze strany veřejnosti.

Toto období bylo zároveň třetím obdobím, kdy dochází k výrazným změnám v kompetencích i v přesunu pracovníků mezi samosprávnými a státními orgány.

Sociální práce

Samosprávné orgány od ledna 2012 tedy již neposkytují žádné nepojistné sociální dávky. V jejich kompetenci však zůstal výkon samotné sociální práce částečně právně upravený zákonem o pomoci v hmotné nouzi a zákonem o sociálních službách. Je otázkou, nakolik se toto pozitivně či negativně odrazilo či odrazí v konkrétní sociální práci s klienty, kdy dávky byly u některých klientů často jedinou motivací pro změnu a místní znalost umožňovala individuální posouzení žadatelů i nastavení kroků ke zlepšení a sociálnímu fungování.

Po odchodu dávkových agend se sociální práce na obcích s pověřeným obecním úřadem stala do určité míry redukovanou činností, úvazky sociálních pracovníků byly zkumulovány s jinými agendami. Obce s rozšířenou působností byly legislativními změnami zasaženy o něco méně, ale i zde jsou vnímány ze strany vedení obcí jisté rozpaky nad náplní a činnostmi sociální práce. Sociální práce na obcích je proto pro její současnou praxi výzvou, a to zejména u klientů dlouhodobě závislých na péči, v oblasti bytové politiky i v oblasti prevence.³⁶

³⁶ KODYMOVÁ, P.; SUDA, R. *Obce jako výzva pro praxi sociální práce*, s. 111-115.

5. Sociální práce na jednotlivých stupních samosprávných orgánů od 1. 1. 2012

V této části se podrobněji zaměřím na aktuální kompetence jednotlivých stupňů samosprávných orgánů od roku 2012 při výkonu sociální práce.

5.1. Rozsah kompetencí obcí I. typu

Na obcích I. typu není obecně sociální práce ve smyslu zákona o sociálních službách vykonávána. Jsou zde však ze zákona vykonávány minimálně dvě agendy, které se sociální prací souvisejí – veřejné opatrovnictví a rozhodování o ustanovení zvláštního příjemce dávky důchodového pojištění.

Veřejné opatrovnictví

Soud může omezit svéprávnost člověka v rozsahu, v jakém není pro duševní poruchu, která není jen přechodná, schopen právně jednat. V rozhodnutí o omezení svéprávnosti zároveň jmenuje člověku opatrovníka. Opatrovníkem lze jmenovat osobu, kterou navrhl opatrovanec, není-li to možné, jmenuje soud opatrovníkem zpravidla příbuzného nebo jinou blízkou osobu. Není-li ani toto možné, jmenuje soud opatrovníkem jinou osobu nebo veřejného opatrovníka, kdy veřejným opatrovníkem je obec, kde má opatrovanec bydliště.³⁷

Veřejný opatrovník se stará o záležitosti osob omezených (a dosud i zbavených) ve svéprávnosti, a to v rozsahu vymezeném soudem. Pomáhá těmto lidem řešit složité životní situace a orientovat se v běžném životě. Výkonem opatrovnictví je pověřena obec, která zpravidla pověří konkrétního úředníka. Omezení svéprávnosti přináší nutnost zajištění nepředvídatelného množství záležitostí, které nespočívají jen v oblasti právních úkonů. V praxi veřejného opatrovnictví pověřená osoba řeší za osobu omezenou ve svéprávnosti právní, ale také sociální, zdravotní, finanční a majetkové situace.

Prováděcí zákon k této problematice, na který přímo odkazuje nový občanský zákoník, dosud nebyl schválen. Přestože se jedná o velice citlivou oblast, která zasahuje

³⁷ Zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 471.

nejen do právní, ale i etické roviny, není výkonu opatrovnickví a péči o opatrované dosud věnována systematická pozornost.³⁸

Zvláštní příjemce dávky důchodového pojištění

Institut zvláštního příjemce dávky důchodového pojištění je upraven v § 10 a § 118 zákona č. 582/1991 Sb., o organizace a provádění sociálního zabezpečení. Cílem je řešit situace, kdy dosavadní příjemce důchodu (nebo jeho zákonný zástupce) nemůže výplatu důchodu přijímat. Proces probíhá v režimu správního řízení³⁹ a obec, která zvláštního příjemce určuje, zároveň dohlíží, jak příjemce plní své povinnosti ve vztahu k oprávněné osobě.

Obě tyto agendy zasahují do osobních práv člověka a vyžadují nejen profesní znalosti, ale i morální a etický přístup.

5.2. Rozsah kompetencí obcí II. typu

Tzv. pověřené obecní úřady vykonávají kompetence obce I. typu a zároveň ve spádovém území pověřené obce zajišťují výkon sociální práce.

Sociální práce vykonávaná podle zákona o pomoci v hmotné nouzi

Činnosti sociální práce jsou pro pověřené obecní úřady upraveny v § 7 a § 63 až 65a zákona o pomoc v hmotné nouzi a jsou zaměřeny na osoby ohrožené nebo nacházející se ve stavu hmotné nouze.

Činnosti sociálního pracovníka v přímé práci s klientem zahrnují: vyhledávání klientů v jejich přirozeném prostředí, posouzení jejich životní situace, individuální plánování cílů klienta i přímou práci zaměřenou na zplnomocnění klienta. Činnosti sociálního pracovníka jsou zaměřeny jak na změnu klienta, tak na změnu sociálního prostředí, kdy spolupracuje s dalšími odborníky i navazujícími organizacemi poskytujícími sociální služby. Z uvedeného vyplývá potřeba znalosti místních dostupných služeb i využití metod.⁴⁰

³⁸ JURÍČKOVÁ, L.; IVANOVÁ, K.; FILKA, J. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*.

³⁹ Zákon 500/2004 Sb., správní řád.

⁴⁰ GOJOVÁ, A. *Sítě a síťování*, s. 143-158.

Novelou zákona o pomoci v hmotné nouzi (§ 61) byla úřadům práce stanovena od 1. 1. 2015 povinnost informovat pověřený obecní úřad o skutečnosti, že dávka pomoci v hmotné nouzi – doplatek na bydlení – začala být poskytována osobě užívající jiný než obytný prostor nebo ubytovací zařízení. Toto je úzce propojeno s nárokem na tuto dávku, kdy klient je povinen žádat o pomoc ve věci přiměřeného bydlení příslušnou obec. Dále se obce na základě žádosti úřadu práce vyjadřují i k případům hodným zvláštního zřetele, kdy klient užívá ubytovací zařízení na katastrálním území obce. V těchto případech se jedná o propojení samostatné a přenesené působnosti obce, které však výrazně ovlivňuje bytovou situaci klienta a možnosti výplat dávek.

Sociální pracovníci obcí jsou povinni vést v souvislosti s výkonem sociální práce *Standardizovaný záznam sociálního pracovníka*, který je součástí *Jednotného informačního systému práce a sociálních věcí*. Podobu tohoto standardizovaného záznamu přímo stanovila vyhláška č. 424/2011 Sb., která byla s účinností od 1. 11. 2013 nahrazena vyhláškou č. 332/2013 Sb. Aktuální vzor je uveden v příloze VI.; pro porovnání je v příloze V. uveden *Záznam z komplexního šetření sociální situace*, který byl v obdobné situaci využíván před rokem 1990.

Propojení samosprávných úřadů a úřadů práce při výkonu sociální práce v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi se věnuje výzkum, který byl vydán v roce 2013 Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí.⁴¹ Z uvedeného výzkumu vyplývá, že po reformě došlo ke kumulaci výkonu různých agend a s tím spojenému oslabení významu sociálních témat na obci. Negativně byl hodnocen informační systém, neboť neumožňoval (a dosud neumožňuje) sdílení dat o klientech s úřady práce. V sociální práci na obcích se objevila i určitá bezradnost ve vztahu k různorodosti a bezbřehosti situací a typů problémů, s nimiž klienti přicházejí. V prvních měsících po reformě spočívala intenzita, rozsah a obsah spolupráce mezi obcemi a úřady práce ve většině případů na osobních vazbách mezi bývalými kolegy a někdy i prostorové blízkosti, která spolupráci usnadňovala. Tato osobní garance spolupráce však nese riziko, že po oslabení nebo zpřetrhání osobních vazeb či změně pracovníků může odumírat v neprospěch řešení obtížné situace klienta. Problém je i v tom, že sociální pracovníci jak obcí, tak úřadů práce po spuštění reformy neobdrželi žádná metodická doporučení, která by se týkala rozdělení kompetencí a praktické spolupráce v novém uspořádání.

⁴¹ MUSIL, L.; HUBÍKOVÁ, O.; HAVLÍKOVÁ, J. *Raná fáze implementace reformy v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi*.

Sociální poradenství

Sociální poradenství bylo součástí sociální práce i před rokem 1990.⁴² V současnosti je podle § 32 a 37 zákona o sociálních službách základním druhem sociálních služeb a vztahuje se i na sociální práci vykonávanou na obcích. Zahrnuje základní sociální poradenství a odborné sociální poradenství.

Základní sociální poradenství poskytuje informace o nárocích, službách a možnostech, které mohou vyřešit nebo zmírnit obtížnou situaci člověka. Poskytované informace vyplývají ze systému sociální ochrany občana. Cílem je poskytovat informace co nejbližší ke klientovi. Zároveň je nezbytné mít k dispozici přehledy kontaktů, kam se klient může obrátit pro odbornou pomoc. *Odborné* sociální poradenství pak poskytuje klientovi přímou pomoc při řešení jeho sociálních problémů. Zejména jde o problémy v manželském nebo mezigeneračním soužití, v péči o děti, zdravotně postižené osoby a o osoby propuštěné z výkonu trestu atp.

Poradenství je připisován velký význam, neboť včasné a vhodné poradenství často zachytí a řeší nepříznivé situace již v jejich počátku, či může pomoci alespoň uchránit člověka před nepříznivým dopadem vzniklé situace. Cílem sociálního poradenství je bezplatná, důvěrná a nestranná pomoc pomáhající lidem při jejich obtížích. Základním principem je zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. K poskytování kvalitního poradenství pracovník potřebuje nejen dostatečný rozsah znalostí, zkušeností a mít vypracovanou zásobu rad a návodů, ale umět z nich čerpat tvořivě a ve vztahu ke konkrétní situaci a konkrétnímu klientovi.⁴³

5.3. Rozsah kompetencí obcí III. typu

Tzv. obce s rozšířenou působností vykonávají ve svém spádovém území kompetence obce I. a II. typu. Navíc je jejich činnost zaměřena i na oblast sociálně-právní ochrany dětí a činnosti v rámci zákona o sociálních službách.

⁴² PRŮŠA, L. (ed.) *Obce, města, regiony a sociální služby*, s. 198-218.

⁴³ ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*, s. 37.

Sociálně-právní ochrana dětí

Oblast sociálně-právní ochrany dětí je zaměřena na ochranu práv dětí ve smyslu Úmluvy o právech dítěte a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Další právní úprava s tím spojená je obsažena především v občanském zákoníku. Orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) bezprostředně sledují ochranu práv dítěte a činí potřebná opatření ve vztahu k jednotlivým situacím. Klienty sociální práce jsou nejen nezletilé děti, ale i rodiče těchto dětí, případně další osoby odpovědné za výchovu dětí.

V případech stanovených zákonem je OSPOD ustanoven tzv. kolizním opatrovníkem dítěte, tj. zastupuje dítě v situacích, kdy by mohlo dojít ke střetu zájmu mezi dítětem a osobou zodpovědnou za jeho výchovu nebo mezi rodiči navzájem. Specifická je i oblast náhradní rodinné péče, ať již jde o osvojení, pěstounskou péči, pěstounskou péči na přechodnou dobu, poručenství nebo svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodiče. Pro zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče OSPOD zakládá a vede potřebnou spisovou dokumentaci o žadatelích a dětech. Tuto dokumentaci pak po shromáždění potřebných informací předává krajskému úřadu, který vytváří evidenci dětí a žadatelů, posuzuje vhodnost žadatelů a rozhoduje o zařazení žadatele o osvojení nebo o svěření dítěte do pěstounské péče. S tím souvisí i oblast ústavní výchovy a povinnosti OSPOD při sledování dětí v ústavní výchově.

Náročnost činností OSPOD je zřejmá z výčtu nejčastěji řešených situací: kolizní opatrovnictví v případě rozvodu rodičů, určování otcovství, neschopnost rodičů domluvit se v otázkách výchovy výživy svých dětí, poruchy chování dětí, delikvence dětí a kriminalita mládeže i případy týrání, zneužívání a zanedbávání dětí často těmi nejbližšími.

Oblast sociálních služeb

Sociální pracovníci na obcích s rozšířenou působností vykonávají i další méně četné a známé činnosti podle zákona o sociálních službách:

- Zastupují osobu, která podle lékařského posudku vydaného poskytovatelem zdravotních služeb není schopna sama jednat a nemá zákonného zástupce nebo opatrovníka, při uzavírání smlouvy o poskytnutí sociální služby (§ 91).

- Stanoví rodičům úhradu za stravu a za péči, je-li dítě umístěno do domova pro osoby se zdravotním postižením na základě rozhodnutí soudu o nařízení ústavní výchovy, výchovného opatření nebo předběžného opatření (§ 74).
- Zajišťují osobě, které není poskytována sociální služba, a je v takové situaci, kdy neposkytnutí okamžité pomoci by ohrozilo její život nebo zdraví, poskytnutí sociální služby nebo jiné formy pomoci, a to v nezbytném rozsahu (§ 92).
- Na základě oznámení poskytovatele zdravotních služeb zjišťují, zda je nezbytné poskytnout osobě umístěné ve zdravotnickém zařízení služby sociální péče a zprostředkovávají možnost jejich poskytnutí (§ 92).

Obce s rozšířenou působností mohou zpracovat střednědobý plán rozvoje sociálních služeb ve spolupráci s krajem, poskytovateli sociálních služeb na území obce a za účasti osob, kterým jsou poskytovány sociální služby, spolupracují s krajem při přípravě a realizaci střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb kraje a při určování sítě sociálních služeb.⁴⁴

Sociální prevence

V oblasti prevence poskytují sociální pracovníci odborné sociální poradenství osobám ohroženým sociálním vyloučením z důvodu předchozí ústavní nebo ochranné výchovy nebo výkonu trestu, osobám, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby, a osobám, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností; přitom spolupracuje se zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, s Vězeňskou službou České republiky, Probační a mediační službou České republiky, správními úřady a územními samosprávnými celky. Zajišťují také protidrogovou politiku obce, na většině obecních úřadů obcí s rozšířenou působností je zřízena také funkce romského poradce.

Rámcovou představu o výkonu sociální práce na obcích lze získat např. ze Statistické ročenky z oblasti práce a sociálních věcí za rok 2013, kde byla prvně publikována i data o výkonu sociální práce po poslední reformě.⁴⁵ Počty klientů, počty sociálních pracovníků i činnosti sociální práce s osobami propuštěnými z vězení a ze

⁴⁴VASKOVÁ, V.; ŽEŽULA, O. *Komunitní plánování – věc veřejná.*

⁴⁵ MPSV. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2013*, s. 107-109.

školských zařízení jsou uvedeny v přílohách VII.-IX. Uvedená statistická data se týkají pouze „nově“ evidovaného výkonu sociální práce po novelizacích zákonů od roku 2012; sociálně-právní ochraně dětí jsou věnovány samostatné části, které přílohy nezahrnují.

5.4. Samostatná působnost obcí

Obce kromě výkonu státní správy vykonávají především samostatnou působnost podle zákona o obcích. Ve vztahu k sociální práci je důležité především ustanovení § 35 odst. 2 tohoto zákona, podle kterého obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu pečuje v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Jde především o uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku; přičemž především otázku bydlení lze v současné době považovat za vysoce aktuální.

Obce jsou rovněž poskytovateli sociálních služeb či zřizovateli organizací poskytujících sociální služby a poskytují dotace nestátním neziskovým organizacím na sociální služby. Rozsah jejich činnosti v rámci samostatné působnosti je výrazně ovlivněn volenými zástupci a jejich postojem k sociální oblasti a k sociální problematice obecně.

5.5. Kompetence krajů/krajských úřadů

Kompetence na úrovni krajů jsou obdobně jako na obcích dvojího druhu – v rámci samostatné působnosti a v rámci přenesené působnosti. Výkon přenesené působnosti obecně upravuje § 67 odst. 1 zákona o krajích, podle kterého krajský úřad:

- přezkoumává rozhodnutí vydaná orgány obce v řízení podle zvláštních zákonů,
- ukládá sankce podle zákona,
- poskytuje odbornou a metodickou pomoc obcím,
- provádí kontrolu výkonu přenesené působnosti obcí,
- zřizuje funkci koordinátora pro romské záležitosti,
- vykonává další působnosti svěřené mu zákonem.

Metodická a kontrolní činnost směřuje ke všem typům obcí i ke všem činnostem vykonávaným obcemi v přenesené působnosti. Další kompetence pak přímo upravuje zákon o sociálních službách. Krajský úřad:

- rozhoduje o registracích a vede registr sociálních služeb,
- zajišťuje ve spolupráci s ostatními poskytovateli sociálních služeb a obecním úřadem obce s rozšířenou působností poskytnutí sociálních služeb v případě, kdy poskytovatel sociálních služeb ukončil poskytování sociálních služeb z důvodu zrušení jeho registrace a osoby se nacházejí v bezprostředním ohrožení jejich práv a zájmů a nejsou schopny samy si zajistit pokračující poskytování sociálních služeb,
- koordinuje poskytování sociálních služeb osobám, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby, na území svého správního obvodu koordinuje poskytování sociálních služeb a realizuje a koordinuje činnosti sociální práce vedoucí k řešení nepříznivé sociální situace a k sociálnímu začleňování osob.

Jak bylo uvedeno, krajský úřad rozhoduje o registracích poskytovatelů sociálních služeb. Plnění podmínek ve vztahu k registracím (§ 78-87 zákona o sociálních službách) také kontroluje. Do roku 2009 krajský úřad prováděl i inspekce u poskytovatelů sociálních služeb, kdy náplní bylo nejen plnění registračních podmínek, ale i plnění dalších povinností poskytovatelů (podle § 88-89), a především kontrola kvality poskytovaných sociálních služeb. Inspekční činnost následně přešla do kompetence krajských poboček Úřadů práce, aby od 1. 1. 2015 byla převedena na ministerstvo práce a sociálních věcí.

V samostatné působnosti plní kraje zřizovatelské funkce k vlastním zařízením sociálních služeb a poskytují jim metodickou pomoc. Široký rozsah činností krajů zahrnují i dotační řízení (jak v přenesené, tak v samostatné působnosti), a to ve vztahu k registrovaným poskytovatelům sociálních služeb. Zároveň kraje předkládají žádosti a realizují projekty v rámci široké oblasti dotačních programů.

V oblasti plánování kraj zpracovává střednědobý plán rozvoje sociálních služeb ve spolupráci s obcemi na území kraje, se zástupci poskytovatelů sociálních služeb a se zástupci osob, kterým jsou poskytovány sociální služby. Kraj také informuje obce na území kraje o výsledcích zjištěných v procesu plánování.

V oblasti sociálně-právní ochrany dětí krajské úřady kromě metodické a kontrolní činnosti zajišťují zprostředkování osvojení a svěření dětí do pěstounské péče v České republice. Pro tyto účely provádí odborné posuzování žadatelů o náhradní rodinnou péči, vedou evidenci dětí a evidenci žadatelů vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny. Krajské úřady rovněž rozhodují o vydání pověření nestátním subjektům v oblasti sociálně-právní ochrany dětí a provádí kontrolu těchto zařízení; rozhodují i o poskytování státního příspěvku pro zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Napříč všemi agendami spolupracují s dalšími orgány, organizacemi a odborníky při realizaci sociální práce a poskytují konzultace fyzickým i právnickým osobám.

Krajský úřad lze rovněž vnímat jako důležitého prostředníka mezi obcí a ministerstvem ve všech vykonávaných činnostech, případně jako konzultanta složitějších či netypických situací. Sociální práce na krajích nezahrnuje jen mikropraxi, ale měla by směřovat k makropraxi s cílenou snahou ovlivňovat legislativu a koncepční práce.

6. Postavení sociálních pracovníků

6.1. Postavení sociálních pracovníků v rámci samosprávného orgánu

Jednou z mála oblastí, kde lze výkon sociální práce v samosprávě zmapovat z dlouhodobějšího hlediska, je výkon sociálně-právní ochrany dětí. Náplně práce, praktické fungování sociálních pracovníků, požadavky na vedení spisové dokumentace, propojení činností státní správy a samosprávy i konkrétní metody sociální práce jsou obdobné jako pro práci s dalšími cílovými skupinami. Pro posouzení postavení sociálních pracovníků uvnitř samosprávného orgánu lze proto vycházet např. z výzkumu, který byl proveden k výkonu sociálně-právní ochrany dětí na úrovni obcí s rozšířenou působností.⁴⁶

Jedním z prvních bodů může být posouzení postavení odborů nebo oddělení sociálních věcí v rámci samosprávného úřadu. Sociální práce nemusí být (a často ani není) prioritou daného úřadu. Počty sociálních pracovníků často závisí na „osvícenosti“ a odbornosti či osobní zkušenosti vedení daného úřadu. Sociální pracovníci jsou postaveni na roveň ostatních úředníků, kdy není akceptována jejich odbornost ani specifická tato profese. S tím pak může souviset i nedostatečné pracovní zázemí (nemožnost jednat s klientem o samotě), nedostatečné finanční i morální ohodnocení práce. Vliv má i postavení vedoucího pracovníka sociálního odboru či jednotlivých pracovníků vůči vedení.

Rovněž může docházet ke střetům mezi jednotlivými odbory (pracovníky těchto odborů) např. v otázce bytové politiky, kdy cílem sociální práce je zajistit či zachovat adekvátní bydlení a snahou bytového odboru je neplaticí či problémové klienty vystěhovat. Obdobná polarita se může vyskytnout i v rámci přestupkového řízení. U pověřených obecních úřadů je tato problematika znásobena i možnou kumulací agend sociálního pracovníka, který se může ocitnout v neřešitelném postavení ve vztahu ke klientovi.

⁴⁶ BARVÍKOVÁ, J.; SVOBODOVÁ, K.; ŠŤASTNÁ, A. *Podmínky výkonu sociálně-právní ochrany dětí na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností*, s. 51-61.

Reálným problémem je i zasahování samosprávy do výkonu sociální práce a případné pokusy o ovlivňování případů. Tyto tlaky mohou být vedeny osobními zájmy, ale i snahou vyhovět např. tlakům většinové společnosti při řešení problematiky menšin. Dotační činnosti i projekty v sociální oblasti pak samospráva většinou zaciluje na občany pouze ve svém katastru, resp. ve svém volebním obvodu.

Všechny uvedené skutečnosti však mohou být zároveň příležitostmi a dokonce silnou stránkou pro výkon sociální práce. Například znalost místní bytové politiky může umožnit kvalitní intervenci v souladu s reálnými potřebami i možnostmi klienta.

Sociální pracovník, aby mohl zodpovědně vykonávat své povolání, potřebuje taktéž důstojné pracoviště. Je nezbytné, aby si sám uvědomil, co přispěje k zajištění jeho vyšší spokojenosti, a aby o těchto věcech dokázal hovořit, anebo se smířil se stávajícími podmínkami. V oblasti přímých podmínek na pracovišti je nezbytné vytvořit adekvátní pracovní prostředí, mít jasnou a funkční organizační strukturu, kompetentní vedení, vyjasněné poslání a cíle pracoviště a celé organizace, zavedenou odbornou supervizi, podmínky pro podporu osobního a profesního růstu, odpovídající finanční ohodnocení a jasně vymezenou náplň práce a hranice služby.⁴⁷ Jde tedy nejen o materiální zabezpečení, ale rovněž o podporu, správné vedení a ohodnocení (nejen finanční) ze strany zaměstnavatele, a v neposlední řadě také o oporu ve stávající legislativě.

Co se týká technického vybavení, bez moderní výpočetní techniky, vhodného programu či jiných technických pomůcek, si práci téměř v žádném pracovním oboru, stejně tak i v sociální oblasti a zvláště na úřadě, nelze představit. Nezbytnou výbavou jsou také tiskárny a kopírky, a především terénní sociální pracovníci by měli mít služební mobilní telefon i dostupné služební vozidlo.

Jako časově náročná a zatěžující je často zmiňována administrativa, vedení potřebné spisové dokumentace a vyplňování statistických výkazů. Oblast samosprávy je specifická i povinností dodržovat úřední dny a úřední hodiny. Klient má na jedné straně jistotu, že v úředních dnech mu bude příslušný pracovník k dispozici; pro sociální pracovníky je tím však omezena možnost terénní sociální práce.

⁴⁷ BAJER, P. *Úkolem sociálních pracovníků je pomáhat, nikoliv činit zázraky*, s. 17-20.

6.2. Postavení sociálních pracovníků ve vztahu k jiným subjektům

Obecně lze konstatovat, že sociální pracovníci samosprávných orgánů jsou jako rovnocenní partneři vnímáni ostatními orgány státní správy i orgány veřejné správy. Ne vždy je však jejich odbornost akceptována např. soudci či lékaři.⁴⁸ I zde by proto mohlo být přínosem přijetí zákona o sociálních pracovnících a zřízení profesní komory.

Vztah mezi sociálními pracovníky samosprávných orgánů a neziskových organizací vychází z nastavení spolupráce a osobních kontaktů na místní a regionální úrovni. Do těchto vztahů dle mého názoru negativně zasahuje současný způsob financování. Rozsah financování některých typů sociálních služeb ze strany státu a samosprávy může být tak velký, že z velké části určuje pravidla, a tím nepřímo neguje samostatnost a principy neziskové organizace.

6.3. Multidisciplinární týmy

Multidisciplinární tým se může uplatnit ve všech případech, kdy je třeba řešit několik sociálních problémů, kde se prolínají jednotlivé pomáhající profese a je třeba týmové spolupráce. V současné době je v praxi uplatňován především v rámci sociálně-právní ochrany dětí, kde je již zpracována metodika, a jsou vydávány odborné publikace k případovým konferencím.⁴⁹ Multidisciplinární tým se však může uplatnit i v oblasti vzdělávání, zaměstnanosti či práce s osobami se specifickými potřebami. Pro kvalitní a praktické fungování je třeba mít vytvořeny aktuální „sítě“.⁵⁰

Přestože v současné době není pro sociální oblast pojem multidisciplinárního týmu a spolupráce v zákonné úpravě definován, lze se domnívat, že sociální pracovník by měl být aktivním koordinátorem týmové spolupráce. Z hlediska jeho odborných znalostí a dovedností by mohl být klíčovým pracovníkem. Při řešení jakéhokoliv problému je nutné zohledňovat bio-psycho-socio-spirituální stránku člověka. Upřednostnění či opomenutí některé složky či nespolečné spolupráce jednotlivých institucí může vést až k ublížení klientovi, a to i přesto, že jednotlivě mohou tyto instituce pracovat na

⁴⁸ BARVÍKOVÁ, J.; SVOBODOVÁ, K.; ŠTASTNÁ, A. *Podmínky výkonu sociálně-právní ochrany dětí na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností*, s. 50-51.

⁴⁹ BECHYŇOVÁ, V. *Případové konference*.

⁵⁰ GOJOVÁ, A. *Sítě a síťování*, s. 143-158.

špičkové úrovni. Mezi bariéry, které interdisciplinární spolupráci ztěžují či přímo znemožňují, lze zařadit rozdílný status profesí, konkurenci mezi organizacemi, nevyjasnění rolí, nedostatečnou důvěru v kompetentnost ostatních odborníků v týmu či mocenské zájmy organizace. Sociální pracovník by měl být tím, kdo tyto bariéry odstraňuje.⁵¹

⁵¹ HANUŠOVÁ, J.; HELLEBRANDOVÁ, K. *Interdisciplinární spolupráce*, s. 5.

7. Vzdělávání sociálních pracovníků

Období po roce 1990 lze v našich podmínkách považovat za rozkvět vzdělávání v sociální oblasti. Sociální práci a související obory lze studovat na středních školách, vyšších odborných školách i na školách vysokých, a to jak školách veřejných, soukromých nebo církevních. Poptávka po odborném vzdělání vzrostla především po roce 2007, kdy nabyl účinnosti zákon o sociálních službách, který stanovil předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka včetně odborné způsobilosti (viz bod 4.4.).

Zaměření jednotlivých oborů je různé se zacílením na sociální politiku, zdravotnictví, charitativní či humanitární práci. Vliv má i druh fakulty, která sociální obor zaštiťuje. Církevní a teologické školy aplikují do své výuky křesťanskou nauku, ze které sociální práce v Evropě vychází. Sekularizované školy se teologii nevěnují vůbec, či jen okrajově. Toto téma je diskutováno zatím spíše v zahraničí.⁵² Pojmy jako lidská důstojnost a etika nelze vykládat pouze ve vztahu k právním předpisům a etickým kodexům, ale je potřeba jim rozumět a vnímat je v širším kontextu situací a událostí.

Sociální pracovníci samosprávných orgánů mají kromě předepsaného vzdělání povinnost absolvovat i zkoušku zvláštní odborné způsobilosti úředníků územních samosprávných celků podle vyhlášky č. 512/2002 Sb. Tato zkouška má obecnou a zvláštní část, obě se skládají z písemné a ústní části. Obecná část obsahuje znalost základů veřejné správy, znalost zákona o obcích, o krajích a o hlavním městě Praze, správního řádu, a schopnost aplikace těchto znalostí. Zvláštní část je pak zaměřena na konkrétní odbornost; v současné době na výkon správní činnosti v sociálních službách a na výkon správní činnosti při sociálně-právní ochraně dětí.

Součástí odborného přístupu ke klientům je i dodržování etických kodexů. Na sociální pracovníky samosprávných orgánů se vztahuje nejen Etický kodex sociálních pracovníků, ale i etika zaměstnance veřejné správy.⁵³ Aktuální znění Etického kodexu úředníků a zaměstnanců veřejné správy bylo naposledy schváleno usnesením vlády č. 331 ze dne 9. 5. 2012; předchozí verze č. 270 byla schválena 21. 3. 2001.

⁵² BOHLEN, S. *Teologie a sociální práce – podněty pro dialog*, s. 28-34.

⁵³ DOLISTA, J.; JEŽEK, R. *Etika zaměstnance veřejné správy*, s. 57-77, 108-111.

8. Zákon o sociálních pracovnících

Nedostatečné a neuspokojivé právní ukotvení profese sociální práce, požadavky na odbornost i postavení sociálních pracovníků vedly od roku 2012 k potřebě vzniku samostatného *Zákona o sociálních pracovnících*.

Pracovní dokument pro tvorbu věcného záměru *Zákona o sociálních pracovnících* je v současné době dostupný na stránkách ministerstva práce a sociálních věcí,⁵⁴ které je jeho hlavním gestorem. Tento zákon by měl upravovat předpoklady a podmínky pro výkon profese sociální práce, profesní postavení sociálních pracovníků a podmínky pro vznik, postavení a působnost profesní komory sociálních pracovníků. Navrhovaný zákon by se měl vztahovat na všechny sociální pracovníky v působnosti všech rezortů ve veřejnoprávních a v soukromoprávní subjektech; včetně samostatného výkonu činnosti. Přijetím tohoto zákona by byla právně vymezena profese sociální práce, její definice i postavení sociálního pracovníka.

K přípravám věcného záměru tohoto profesního zákona se vyjádřila i Společnost sociálních pracovníků ČR, která pozitivně hodnotí především přípravné práce, jež do tvorby zákona zapojují širokou odbornou veřejnost napříč jednotlivými organizacemi.⁵⁵

Nejaktuálněji se k nezbytnosti prosazování vzniku *Zákona o sociálních pracovnících* vyjádřily i tři profesní organizace (Společnost sociálních pracovníků ČR, Profesní komora sociálních pracovníků a Profesní svaz sociálních pracovníků v sociálních službách APSS ČR) ve svém otevřeném dopisu ze dne 2. 3. 2015⁵⁶, kde navrhují kompetence profesní komory jako odborného a nezávislého samosprávného orgánu s výkonnými kompetencemi. Zároveň vyjadřují i očekávání, že legislativní úprava profese vyjasní trvale nevyřešené otázky, ukončení zaměňování sociální práce za jiné obory a sociální služby a zviditelní i výkon sociální práce v působnosti státu a obcí.

Přestože nelze očekávat, že vysoká škola, právní předpis, určitý standard či etický kodex automaticky zajistí požadovanou profesionalitu výkonu sociální práce; profesní *Zákon o sociálních pracovnících* lze jednoznačně vyhodnotit jako potřebný pro ochranu klientů i sociálních pracovníků.

⁵⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Věcný záměr zákona o sociálních pracovnících* [online].

⁵⁵ Společnost sociálních pracovníků. *Vyjádření SSP ČR k přípravám věcného záměru profesního zákona* [online].

⁵⁶ Společnost sociálních pracovníků. *Otevřený dopis profesních organizací sdružujících sociální pracovníky* [online].

9. Závěr – současnost a budoucnost sociální práce v samosprávě

Z výše popsaných skutečností vyplývá, že rozsah sociální práce v samosprávných orgánech je široký. Jak uvádí Suda,⁵⁷ sociální práce je horizontálně i vertikálně různorodá. Sociální práce je zde více než v jiných oblastech propojena se sociální politikou státu, se samosprávnou činností obcí a je vázána na množství souvisejících právních předpisů. Sociální práce nově upravená především zákonem o pomoci v hmotné nouzi a zákonem o sociálních službách je vnímána jak ze strany samosprávy, tak neziskových organizací velmi ambivalentně.

V souvislosti s rozšířením okruhu poskytovatelů sociální práce a sociální služeb se nabízí otázka, kdo je vlastně ideálním poskytovatelem sociální práce, kdo by měl tyto činnosti zajišťovat – zda stát, obce, neziskové či církevní organizace, a jaká je vlastně role a postavení sociálních pracovníků v samosprávných orgánech. Vyvstává otázka dilemat: formalizace vs. deformalizace, centralizace vs. decentralizace, polyvalence vs. specializace. Jak však zmapovat a popsat kvalitu sociální práce a s čím ji porovnat, když v uplynulých cca 25 letech došlo k tak výrazným změnám v kompetencích? Jednou z možností je vyhodnotit silné a slabé stránky současné sociální práce v samosprávných orgánech oproti neziskovým organizacím.⁵⁸

Za silné stránky lze považovat:

- přehled v oblasti státní správy a samosprávy včetně sociálního zabezpečení
- relativně stabilní zázemí obce jak po personální, tak finanční stránce, lepší infrastruktura
- garance alespoň prvotní pomoci v každé životní situaci
- větší efektivita při zajištění určitých činností (doklady, bydlení, dávky...)
- z hlediska paradigmat sociální práce jako sociálně právní pomoc a případně jako reforma společenského prostředí
- z hlediska pojetí posun z administrativního k profesionálnímu pojetí
- koordinační možnosti

⁵⁷ SUDA, R. *Úvodník*, s. 4.

⁵⁸ JANEBOVÁ, R.; VRBICKÝ, J. Měla by sociální práce na obecních úřadech ohrozit neziskové organizace? s 15-18.

- propojení se sociální politikou samosprávy
- místní dostupnost pro klienty

Za slabé stránky lze považovat:

- závislost na sociální politice státu i samosprávy
- možnost zasahování samosprávy do výkonu sociální práce
- menší flexibilitu (časovou i prostorovou)
- menší míru specializace
- větší zaměření na kontrolu než na pomoc
- zatížení/kumulace s činnostmi, které nesouvisí se sociální prací
- vnímání sociálního pracovníka jen jako úředníka

Lze se domnívat, že sociální práce na obcích má i do budoucna své opodstatnění. Využitím silných stránek lze ve spolupráci s neziskovým sektorem docílit efektivního řešení sociálních problémů v daném území. Významným úkolem by mělo být řešení bytové problematiky a zatím stále právně nedefinovaného sociálního bydlení.⁵⁹ S tím je propojená i oblast komunitní práce a komunitního plánování pro předcházení sociálnímu vyloučení. Dosud dle mého názoru opomíjeným prvkem je možnost využít sociálních pracovníků jako koordinátorů sociální práce; jak vyplývá z přílohy XI., obce jsou z teritoriálního hlediska nejdostupnějšími sociálními orgány. Jejich pracovní zázemí, znalost problematiky i možnosti v oblasti plánování sociálních služeb mohou být přínosem pro výkon sociální práce i objektivnější pohled na sociální pracovníky. Přínosem by mohly být i určité platformy pro vzájemná setkávání jednotlivých poskytovatelů, kde by se vzájemně informovali o své činnosti.

Za nikoliv nepodstatnou skutečnost rovněž považují to, že sociální pracovník samosprávného orgánu nemůže klienta (na rozdíl od neziskové organizace) odmítnout s tím, že nemá dostatečnou kapacitu, či klient nespadá do jeho cílové skupiny. Výkon státní správy je často kritizován pro svoji byrokratizaci. Oproti tomu ani neziskové organizace, při řešení stále obsáhlejších úkolů a problémů, nejsou zárukou toho, že jim

⁵⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*, s. 26.

do budoucna nehrozí určitá forma byrokratizace. Za nejhorší variantu ve vztahu ke klientovi i k sociální práci považuji rivalitu mezi jednotlivými poskytovateli, přebírání si klientů a kritizování ostatních poskytovatelů.

Samosprávné orgány zajišťují i připravenost svého území na mimořádné situace a krizové události. Rozsáhlé povodně v minulých letech i jednorázové mimořádné události jsou rovněž oblastí, kde sociální práce nachází na místní a regionální úrovni své uplatnění a opodstatnění. Základní úloha je především v oblasti koordinace, zaměřená na dávkové systémy, psychologickou, psychosociální a duchovní pomoc, zajištění sociálních služeb pro všechny cílové skupiny osob a propojení činností státního, neziskového i podnikatelského sektoru při poskytování materiální i nemateriální pomoci.

Oblast sociální práce v samosprávných orgánech jsem určitě nepopsala vyčerpávajícím způsobem. Byla jsem však vedena snahou nahlédnout na sociální práci ze širšího a komplexnějšího hlediska, postihnout skutečnosti, které výkon sociální práce v uplynulých 25 letech ovlivnily a i nadále ovlivňují. Dosavadní výzkumy, metodiky, články i vzdělávací akce jsou více či méně úzce profilované se zaměřením na konkrétní druh služby či cílovou skupinu. Ale jak pestrý je život sám o sobě, tak pestré je i spektrum problémů, se kterými klienti přicházejí. Právě v této oblasti vidím budoucnost sociální práce v samosprávě, která již dnes prokazuje široký rozsah odborných kompetencí.

10. Seznam použitých zdrojů

- BAJER, P. Úkolem sociálních pracovníků je pomáhat, nikoliv činit zázraky. *Sociální práce*, 2007, roč. 7, č. 1, s. 17-20.
- BARVÍKOVÁ, J.; SVOBODOVÁ, K.; ŠŤASTNÁ, A. *Podmínky výkonu sociálně-právní ochrany dětí na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností*. Praha: VÚPSV, 2010. ISBN 978-80-7416-078-3.
- BECHYŇOVÁ, V. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0181-6.
- BOHLEN, S. Teologie a sociální práce – podněty pro dialog. In *Teorie a praxe charitativní práce. Uvedení do problematiky. Praktická reflexe a aplikace*. OPATRŇÝ, M.; LEHNER, M. (ed.), České Budějovice: Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, 2010, s. 28-34.
- ČERNÁ, D. Úvod do terénní sociální práce. In *Profesní dovednosti terénních pracovníků*. Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2008, s. 10-24.
- DOLISTA, J.; JEŽEK, R. *Etika zaměstnance veřejné správy*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2006. ISBN 80-86708-20-9.
- FRANCOVÁ, H.; NOVOTNÝ, A. *Sociální politika v základech*. Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-125-3.
- GOJOVÁ, A. Síť a síťování. In *Metodické a koordinační dovednosti v sociálních službách*. JANOUŠKOVÁ, K. (ed.), Ostrava: Ostravská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2007, s. 143-158. ISBN 978-80-7368-229-3.
- HANUŠOVÁ, J.; HELLEBRANDOVÁ, K. *Interdisciplinární spolupráce*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-79-2.
- JANEBOVÁ, R.; VRBICKÝ, J. Měla by sociální práce na obecních úřadech ohrozit neziskové organizace? *Sociální práce*, 2012, roč. 12, č. 3, s. 15-18.
- JURÍČKOVÁ, L.; IVANOVÁ, K.; FILKA, J. *Opatrovnictví osob s duševní poruchou*. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4786-6.
- JURÍČKOVÁ, V. *Poradenství*. Opava: OPTYS, 2008. ISBN 978-80-85819-71-7.
- KOCOUREK, L. *Správa v českých zemích a v Československu v letech 1848-2005*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. ISBN 978-80-86754-75-8.
- KODYMOVÁ, P.; SUDA, R. Obce jako výzva pro praxi sociální práce. In *Fórum sociální práce*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013/1, s. 111-115. ISSN 1804-3070.

- MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 3. aktual. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0211-0.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*. Praha: MPSV, 2013. ISBN 978-80-7421-072-3.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí 2013*. Praha: MPSV, 2014. ISBN 978-80-7421-075-4.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Zavádění standardů kvality sociálních služeb do praxe*. Praha: Fokus, 2003. ISBN 80-86552-66-7.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Změna kompetencí v sociální oblasti v souvislosti s ukončením činnosti okresních úřadů*. Praha: MPSV, 2002. ISBN 80-86552-47-0.
- MUSIL, L. „*Ráda bych Vám pomohla, ale ...*“. *Dilemata práce s klienty v organizacích*. Brno: Marek Zeman, 2004. ISBN 80-903070-1-9.
- MUSIL, L. Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu „sociální práce“. *Sociální práce*, 2008, roč. 8, č. 2, s. 60-79.
- MUSIL, L.; HUBÍKOVÁ, O.; HAVLÍKOVÁ, J. a kol. *Raná fáze implementace reformy v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi*. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-124-7.
- MÜHLPACHR, P. *Sociální práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3323-1.
- NAVRÁTIL, P. *Úvod do teorií a metod sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2000.
- NOVOTNÁ, V.; SCHIMMERLINGOVÁ, V. *Sociální práce, její vývoj a metodické postupy*. Praha: Karolinum, 1992. ISBN 80-7066-483-5.
- PETRÁŠEK, J. *Sociální politika*. Vydání II, doplněné a rozšířené. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2014. ISBN 978-80-7452-033-4.
- PRŮŠA, L. (ed.) *Obce, města, regiony a sociální služby*. Praha: Sociopress, 1997. ISBN 80-902260-1-9.
- SUDA, R. Úvodník. *Listy sociální práce*, 2014, roč. II., č. 1, s. 4.

ŠIKLOVÁ, J. Staronové počátky oboru sociální práce. In *Symposium 20 let oboru Sociální práce a budoucnost sociální práce v regionu*. Kladno: Středočeský vysokoškolský institut, 2011, s. 39-43. ISBN 978-80-903664-2-8.

TOMEŠ, I. a kol. *Sociální správa*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-483-0.

ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. Praha: SLON, 2005. ISBN 80-86429-36-9.

VASKOVÁ, V.; ŽEŽULA, O. *Komunitní plánování – věc veřejná*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2002. ISBN 80-86552-30-6.

VÍŠEK, P. Cílem současné sociální reformy je omezit výdaje v oblasti sociální politiky. *Sociální práce*, 2012, roč. 12, č. 3, s. 19-24.

VOTRUBA, P. Světový den sociální práce v kontextu systémové podpory sociálních pracovníků financované Evropským sociálním fondem. *Listy sociální práce*, 2014, roč. II., č. 2, s. 28-29.

VRBICKÝ, J. O nevyjasněnosti vztahu sociální práce a sociálních služeb. *Listy sociální práce*, 2014, roč. II., č. 1, s. 23.

Elektronické odkazy

ČTK, České noviny. *Před 25 lety vyhlásil Václav Havel nebyvale rozsáhlou amnestii* [online]. poslední aktualizace 29.12.2014 [cit. 2015-02-28]. Dostupné na [www: <http://www.ceskenoviny.cz/tema/zpravy/pred-25-lety-vyhlasil-vaclav-havel-nebyvale-rozsahlou-amnestii/1163150&id_seznam=16653>](http://www.ceskenoviny.cz/tema/zpravy/pred-25-lety-vyhlasil-vaclav-havel-nebyvale-rozsahlou-amnestii/1163150&id_seznam=16653).

Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Věcný záměr zákona o sociálních pracovnících* [online]. Praha: MPSV, poslední aktualizace 01.07.2014 [cit. 2015-03-11]. Dostupné na [www: <http://www.mpsv.cz/cs/17864>](http://www.mpsv.cz/cs/17864).

Sociální revue. *Definice sociální práce* [online]. poslední aktualizace 11.03.2005 [cit. 2015-02-28]. Dostupné na [www: <http://socialnirevue.cz/item/definice-socialni-prace>](http://socialnirevue.cz/item/definice-socialni-prace).

Společnost sociálních pracovníků. *Etický kodex sociálního pracovníka ČR* [online]. poslední aktualizace 04.03.2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné na [www: <http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspr.pdf>](http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspr.pdf).

Společnost sociálních pracovníků. *Otevřený dopis profesních organizací sdružujících sociální pracovníky* [online]. poslední aktualizace 12.03.2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné na [47](http://www: <http://www: ></p></div><div data-bbox=)

<http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/otevreny_dopis_profesnich_organizaci.pdf>.

Společnost sociálních pracovníků. *Vyjádření Společnosti sociálních pracovníků ČR k přípravám věcného záměru profesního zákona* [online]. poslední aktualizace 12.03.2015 [cit. 2015-03-12]. Dostupné na www:

<http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspr.pdf>.

Právní předpisy

Ústavní zákon 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění platném k 28. 2. 2015.

Sdělení 104/1991Sb., o Úmluvě o právech dítěte, ve znění platném k 28. 2. 2015.

Ústavní zákon 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění k 28. 2. 2015.

Zákon 69/1967 Sb., o národních výborech, ve znění platném do 24. 11. 1990.

Zákon 367/1990 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění platném do 12. 11. 2000.

Zákon 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění k 28. 2. 2015.

Zákon 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění k 28. 2. 2015.

Zákon 425/1990 Sb., o okresních úřadech, úpravě jejich působnosti a o některých dalších opatřeních s tím souvisejících, ve znění do 12. 11. 2000.

Zákon 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění k 28. 2. 2015.

Zákon 147/2000 Sb., o okresních úřadech, ve znění platném do 1. 1. 2003.

Zákon 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností, ve znění k 28. 2. 2015.

Zákon 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění platném do 31. 12. 2011.

Zákon 114/1988 Sb., o působnosti orgánů ČSR v sociálním zabezpečení, ve znění platném do 31. 12. 2011.

Zákon 582/1991 Sb., o organizace a provádění sociálního zabezpečení, ve znění platném k 28. 2. 2015.

Zákon 1/1991 Sb., o zaměstnanosti, ve znění do 1. 10. 2004.

Zákon 9/1991 Sb., o zaměstnanosti a působnosti orgánů ČR na úseku zaměstnanosti, ve znění platném do 1. 10. 2004.

Zákon 463/1991 Sb., o životním minimu, ve znění do 31. 12. 2006.

Zákon 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, ve znění do 31. 12. 2006.

Zákon 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění platném k 28. 2. 2015.

Zákon 500/2004 Sb., o správním řízení (správní řád), ve znění platném k 28. 2. 2015.

Zákon 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění platném k 28. 2. 2015.

Zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění platném k 28. 2. 2015.

Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 28. 2. 2015.

Zákon 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění platném k 28. 2. 2015.

Zákon 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění platném k 28. 2. 2015.

Zákon 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění platném k 28. 2. 2015.

Zákonné opatření předsednictva České národní rady č. 306/1990 Sb., ve znění platném do 1. 2. 1991.

Vyhláška 149/1988 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení, ve znění platném do 31. 12. 2011.

Vyhláška 152/1988 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon o působnosti orgánů ČSR v sociálním zabezpečení, ve znění platném do 27. 5. 1991.

Vyhláška 182/1991 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení a zákon o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení, ve znění do 31. 12. 2011.

Vyhláška 512/2002 Sb., o zvláštní odborné způsobilosti úředníků územních samosprávných celků, ve znění k 28. 2. 2015.

Vyhláška 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí s rozšířenou působností, ve znění platném k 28. 2. 2015.

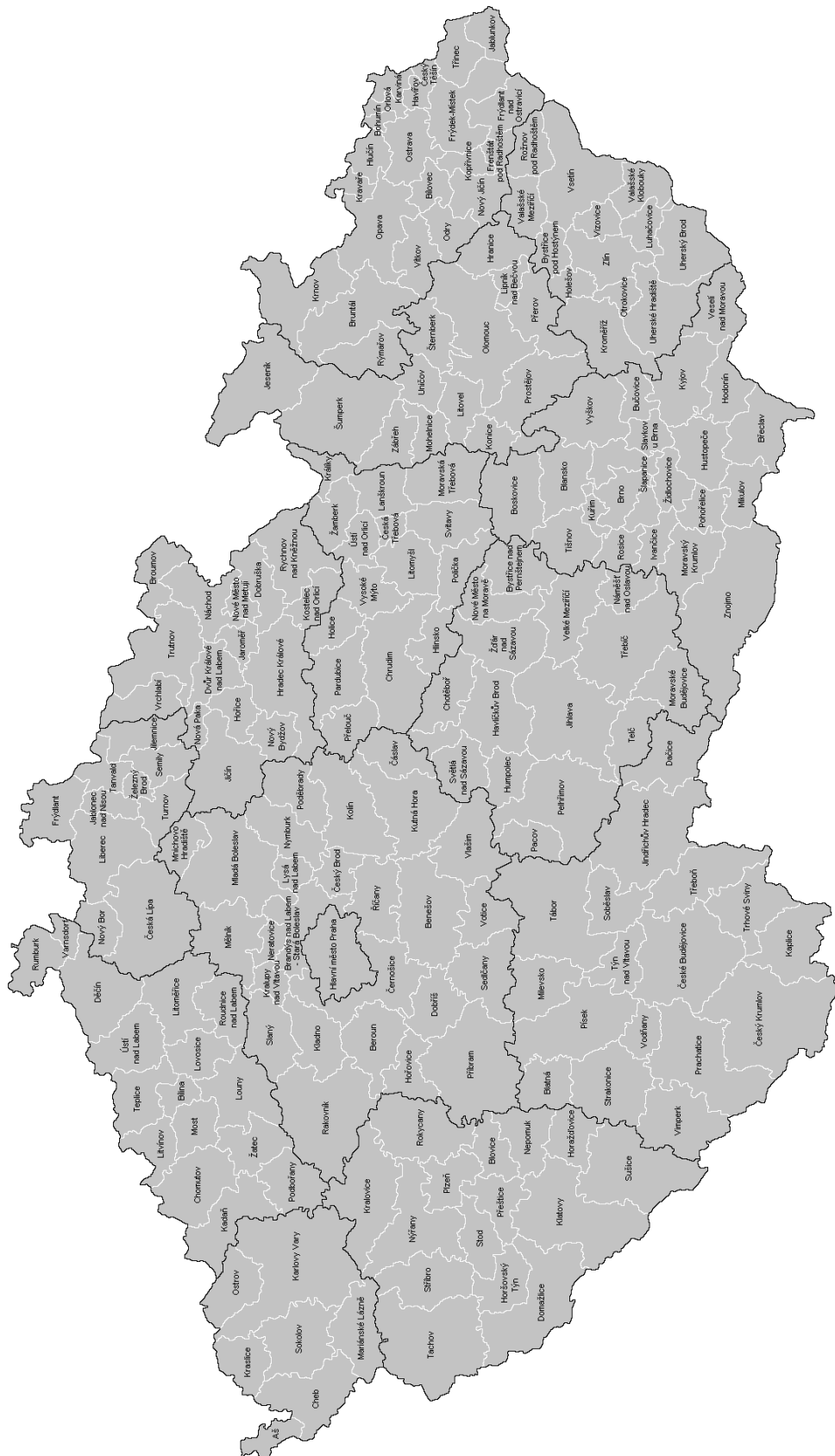
Vyhláška 424/2011 Sb., o vzoru, náležitostech a provedení karty sociálních systémů, vzoru, náležitostech a provedení potvrzení o ztrátě, odcizení, poškození nebo zničení karty sociálních systémů a vzoru Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka, ve znění platném do 1. 11. 2013.

Vyhláška 332/2013 Sb., o vzoru Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka, ve znění platném k 28. 2. 2015.

11. Seznam příloh

- Příloha I. Teritoriální vymezení okresů České republiky do 31. 12. 2002
- Příloha II. Teritoriální vymezení obcí s rozšířenou působností od 1. 1. 2003
- Příloha III. Cílové skupiny a rozsah sociální péče podle zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení (§ 73 odst. 5 a 6 ve znění k 1. 7. 1988)
- Příloha IV. Znění § 110 zákona č. 108/2006 Sb., k 28. 02. 2015
- Příloha V. Záznam z komplexního šetření sociální situace používaný do roku 1990
- Příloha VI. Vzor Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka k 1. 1. 2015
- Příloha VII. Počet klientů sociálních pracovníků k 31. 12. 2013 (bez OSPOD)
- Příloha VIII. Počet pracovníků sociálního odboru a jiných odborů vykonávajících činnosti sociální práce
- Příloha IX. Sociální práce s osobami propuštěnými z vězení a ze školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy v roce 2013
- Příloha X. Přehled nepojistných sociálních dávek vyplácených úřady práce k 1.1.2015
- Příloha XI. Na ukázkou přehled vybraných orgánů státní správy a samosprávy v Plzeňském kraji (k 1. 1. 2015)

Teritoriální vymezení obcí s rozšířenou působností od 1. 1. 2003

Cílové skupiny a rozsah sociální péče podle zákona č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení (§ 73 odst. 5 a 6 ve znění k 1. 7. 1988)

(5) Sociální péče zahrnuje zejména péči o:

- a) rodinu a děti,
- b) občany konající službu v ozbrojených silách a členy jejich rodin,
- c) občany se změněnou pracovní schopností,
- d) občany těžce zdravotně postižené,
- e) staré občany,
- f) občany, kteří potřebují zvláštní pomoc,
- g) občany společensky nepřizpůsobené.

(6) V rámci sociální péče se poskytují zejména tyto dávky a služby:

- a) peněžité dávky,
- b) věcné dávky,
- c) výchovná a poradenská péče,
- d) sociálněprávní ochrana,
- e) pracovní rehabilitace,
- f) ústavní sociální péče,
- g) péče v ostatních zařízeních sociální péče,
- h) pečovatelská služba,
- i) stravování,
- j) kulturní a rekreační péče,
- k) mimořádné výhody pro některé skupiny občanů těžce zdravotně postižených,
- l) bezúročné půjčky

Znění § 110 zákona č. 108/2006 Sb., k 28. 02. 2015

- (1) Předpokladem k výkonu povolání sociálního pracovníka je plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost podle tohoto zákona.
- (2) Bezúhonnost se posuzuje a prokazuje podle § 79 odst. 2 a odst. 3 věty první až třetí.
- (3) Zdravotní způsobilost zjišťuje a lékařský posudek o zdravotní způsobilosti vydává registrující poskytovatel zdravotních služeb v oboru všeobecné praktické lékařství nebo v oboru praktický lékař pro děti a dorost a u zaměstnanců poskytovatel pracovnělékařských služeb.
- (4) Odbornou způsobilostí k výkonu povolání sociálního pracovníka je
 - a) vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního právního předpisu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost,
 - b) vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku, akreditovaném podle zvláštního právního předpisu,
 - c) absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů v oblastech uvedených v písmenech a) a b) v celkovém rozsahu nejméně 200 hodin a praxe při výkonu povolání sociálního pracovníka v trvání nejméně 5 let, za podmínky ukončeného vysokoškolského vzdělání v oblasti studia, která není uvedena v písmenu b),
 - d) absolvování akreditovaných vzdělávacích kurzů v oblastech uvedených v písmenech a) a b) v celkovém rozsahu nejméně 200 hodin a praxe při výkonu povolání sociálního pracovníka v trvání nejméně 10 let, za podmínky středního vzdělání s maturitní zkouškou v oboru sociálně právním, ukončeného nejpozději 31. prosince 1998.
- (5) Odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka při poskytování sociálních služeb ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče podle § 52 má též sociální pracovník a zdravotně sociální pracovník, který získal způsobilost k výkonu zdravotnického povolání podle zvláštního právního předpisu.
- (6) Při uznávání odborné kvalifikace nebo jiné způsobilosti státních příslušníků členských států Evropské unie se postupuje podle zvláštního právního předpisu.

Záznam z komplexního šetření sociální situace používaný do roku 1990

Záznam z komplexního šetření sociální situace

Rodina:

Bydliště:

Důvod šetření:

Šetření bylo provedeno dne:

1. Osobní údaje — jméno, příjmení, datum narození, bydliště, národnost, příslušnost, u členů rodiny totéž, u nezl. dětí adresa školy

2. Struktura rodiny — rodina úplná, neúplná, rozšířená, pozměněná, rodina nebyla nikdy ustavena

3. Ekonomické poměry — údaje o zaměstnání všech členů rodiny, jejich pracovní zařazení, příjmy, výživné, půjčky, mateřský příspěvek, majetkové poměry rodiny, výdaje rodiny [zda otec nebo matka má další vyž. povinnost a v jaké výši měsíčně]

4. Bytové poměry — velikost bytu, kategorie, majitel, čistota, vybavení bytu

5. Hygienické poměry — zhodnocení dodržování hygienických zásad v rodině

6. Výchovné poměry — celková charakteristika výchovné péče rodičů, školní práce dětí (prospěch a chování), jejich volný čas, zájmové kroužky, jiná činnost, na kterého z rodičů jsou děti více vázány po citové stránce

7. Vývoj dětí — po fyzické stránce, psychické a zdravotní stránce

8. Společné soužití rodiny — jak vzájemně vychází, negativní vlivy působící na výchovu dětí, alkohol, hrubé chování rodičů i mezi sebou, trestná činnost rodičů apod., vliv zdravotního postižení některého člena rodiny

9. Jiné sociální vztahy — dítě pod vlivem party, na dítě či rodinu vliv mají příbuzní, přátelské skupiny apod.

10. Pohovorem s dítětem bylo zjištěno — (pohovor byl veden bez přítomnosti rodičů, nebo v jejich přítomnosti)

11. Návrh na řešení sociální situace —

12. Další údaje

Šetření provedl:

podpis a razítko

Stráž 467 1020

Vzor Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka

Standardizovaný záznam sociálního pracovníka	
<i>úřední záznamy o spisu¹⁾</i>	
OSOBNÍ ÚDAJE KLIENTA A JEJICH ZMĚNY	
Titul, příjmení	
Jméno	
Datum, místo a stát narození	
Rodné číslo	
Adresa místa trvalého pobytu	
Adresa pro doručování	
Kontakt (tel., mob., e-mail)	
Bydliště (je-li odlišné od trvalého pobytu)	
Místo předchozího bydliště	
Státní občanství	
Důchod aj. dávky pojistných systémů soc. zabezpečení ²⁾	ano – ne
Výkon výdělečné činnosti	ano - ne
Výkon výdělečné činnosti v zahraničí ²⁾	ano – ne
Rodinný příslušník v zahraničí ²⁾	ano – ne
Nezaopatřenost	ano – ne
Případné další údaje důležité pro práci s klientem (ošetřující lékař, zdravotní pojišťovna):	
.....	
.....	
ZAŘAZENÍ KLIENTA DO HLAVNÍ CÍLOVÉ SKUPINY (včetně dílčího rozlišení)	
1. Osoby se zdravotním postižením nebo duševním onemocněním	
1.1 Tělesné postižení dětí i dospělých	
1.2 Smyslové postižení dětí i dospělých	
1.3 Mentální postižení dětí i dospělých	
1.4 Duševní onemocnění dětí i dospělých	
1.5 Ostatní onemocnění	
2. Osoby pečující o osoby závislé na péči jiné osoby	
2.1 Sociální problémy vyplývající z péče o závislou osobu (děti, senioři, osoby se zdravotním postižením)	
3. Osoby s různým stupněm zbavení/omezení způsobilosti k právním úkonům (omezení svéprávnosti)	

- 3.1 Ohrožení práv osob před zbavením/omezením způsobilosti k právním úkonům (omezení svéprávnosti)
- 3.2 Ohrožení práv osob po zbavení/omezení způsobilosti k právním úkonům (omezení svéprávnosti)

4. Osoby ohrožené sociálním vyloučením

- 4.1 Sociální vyloučení, které je důsledkem stáří
- 4.2 Sociální vyloučení, které vyplývá z příslušnosti k národnostní menšině nebo lokální komunitě
- 4.3 Sociální vyloučení, které je důsledkem osamělosti jedince
- 4.4 Sociální vyloučení, které je důsledkem zdravotního postižení
- 4.5 Sociální vyloučení, které je důsledkem návratu osoby z ústavního zařízení
- 4.6 Sociální vyloučení, které je následkem ztráty bydlení
- 4.7 Sociální vyloučení, které je následkem ztráty zaměstnání
- 4.8 Sociální vyloučení, které je důsledkem ztráty sociálního zázemí nebo jiné sociální události

5. Osoby ohrožené rizikovým způsobem života

- 5.1 Sociální problémy vyplývající z neorganizovaného způsobu života dětí a mládeže
- 5.2 Sociální problémy vyplývající z poskytování placených sexuálních služeb
- 5.3 Sociální problémy vyplývající ze zneužívání alkoholu
- 5.4 Sociální problémy vyplývající ze závislosti na hracích automatech
- 5.5 Sociální problémy vyplývající z příslušnosti k rizikové subkultuře
- 5.6 Sociální problémy vyplývající ze zneužívání omamných a psychotropních látek
- 5.7 Sociální problémy vyplývající z páchání trestné činnosti

6. Oběti agrese, trestné činnosti a domácího násilí

- 6.1 Sociální problémy obětí trestné činnosti jiných osob
- 6.2 Sociální problémy obětí domácího násilí
- 6.3 Sociální problémy obětí týraní, zneužívání nebo zanedbávání, pokud se nestávají klienty orgánů sociálně-právní ochrany (např. senioři, osoby s postižením nebo s omezením způsobilosti k právním úkonům, osoby, které jsou oběťmi organizovaného zločinu)
- 6.4 Sociální problémy obětí jiných forem agresivního jednání

7. Osoby, které ztratily přístřeší, nebo se nacházejí v nejistém nebo neadekvátním bydlení

- 7.1 Riziko ztráty bydlení
- 7.2 Ztráta či absence bydlení
- 7.3 Nevyhovující bydlení

8. Nezaměstnaní a osoby s materiálními problémy

- 8.1 Nízké příjmy
- 8.2 Nekompetence hospodařit s finančními prostředky nebo jejich ekvivalentem
- 8.3 Zadlužení
- 8.4 Ztráta zaměstnání a dlouhodobá nezaměstnanost

9. Imigranti

- 9.1 Sociální problémy vyplývající z imigrace ze zemí EHP a Švýcarska
- 9.2 Sociální problémy vyplývající z imigrace ze třetích zemí (jiných než EHP a Švýcarsko)

10. Rodiny s dětmi

- 10.1 Zanedbávání, týrání a zneužívání dětí
- 10.2 Výchovné problémy dětí
- 10.3 Vztahové problémy v rodině, které vedou k ohrožení dětí
- 10.4 Pobyt dítěte v zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy
- 10.5 Pobyt dítěte v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

11. Další skupiny osob neuvedené výše**ZAŘAZENÍ KLIENTA DO DALŠÍ SLEDOVANÉ CÍLOVÉ SKUPINY NEBO CÍLOVÝCH SKUPIN (podle bodů 1 až 11)**

.....

KLIENT A JEHO ŽIVOTNÍ SITUACE**Vymezení a stanovení problému****Popis výchozí situace klienta**

(přímo nebo náznakem vyslovená, případně v rozhovoru se sociálním pracovníkem upřesněná přání, záměry, cíle, požadavky, očekávání)

*období¹⁾ ...**záznam ...***Charakteristiky životní situace klienta:**

1. charakteristika jeho osoby a její změny (např. životní cíle nebo plány, potíže, zdravotní stav, ekonomická situace, rodinná situace, počet osob žijících v současné době s klientem, a to včetně podílu na úhradě společných nákladů, zvláštní zvyklosti, šance a silné stránky)

*období...**záznam ...*

2. charakteristika jeho problémů ve vztazích se subjekty sociálního prostředí a jejich změn (např. spory, ne/plnění dohod, nedorozumění, obtíže, konflikty apod. ve vztazích s osobami, komerčními, nevládními, občanskými aj. organizacemi, úřady státní správy a obecní samosprávy, organizacemi sociálních služeb)

*období... ..**záznam ...*

3. pomáhající intervence nebo služby poskytované před zahájením spolupráce s obecním úřadem (např. poradenství, pečovatelská služba, psychiatrická péče, sociální dávky, dotace apod.) **a žádosti a rozhodnutí o nich** (např. žádosti o sociální dávky a služby a způsob jejich vyřízení, rozhodnutí soudů, opatření nebo rozhodnutí obecního úřadu nebo jiných státních nebo samosprávných orgánů)

*období... ..**záznam ...*

POUŽITÁ METODA PŘÍMÉ PRÁCE S KLIENTEM

1. Fáze vyhledávání (depistáž)

- 1.1 Vědomé, cílené a včasné vyhledávání jedince nebo skupiny ohrožených sociálním vyloučením nebo jinou sociální událostí v jejich sociálním prostředí
- 1.2 Zachycení problému v časném stadiu, evidence, následné odborné posouzení situace a návrh intervence

2. Fáze posouzení životní situace

- 2.1 Zjištění poznatků o životní situaci
- 2.2 Posouzení potřebnosti intervence
- 2.3 Vyhodnocení požadavku klienta na základě informace o jeho životní situaci a stanovení účelu předběžné formulace hlavních rysů plánu intervence
- 2.4 Provedení sociálního šetření za účelem posouzení životní situace klienta a zjištění jeho potřeb a podoby intervence

3. Fáze plánování

- 3.1 Individuální plánování s jedincem, skupinou nebo komunitou
- 3.2 Evaluace

4. Fáze zaměřená na změnu u klienta

- 4.1 Motivační rozhovor
- 4.2 Podpora kompetencí jedince
- 4.3 Podpora kompetencí malé skupiny (např. rodiny, páru, vrstevnické skupiny)
- 4.4 Návčik a upevňování motorických, psychických a sociálních dovedností a schopností klienta
- 4.5 Základní sociální poradenství
- 4.6 Odborné sociální poradenství
- 4.7 Krizová intervence
- 4.8 Doprovázení klienta
- 4.9 Dohled nad klientem
- 4.10 Sociální práce s komunitou
- 4.11 Evaluace

5. Fáze zaměřená na změnu sociálního prostředí klienta

- 5.1 Podněcování změn v interakcích mezi klienty a subjekty v jejich sociálním prostředí
- 5.2 Podněcování změn subjektů v sociálním prostředí klienta
- 5.3 Situační intervence
- 5.4 Navázání kontaktu s poskytovatelem další pomoci

6. Fáze preventivní práce

- 6.1 Propagace dostupných služeb mezi cílovou skupinou
- 6.2 Předání informace

POUŽITÁ METODA NEPŘÍMÉ PRÁCE S KLIENTEM

1. Dokumentace práce
2. Vypracování podkladové zprávy pro další instituce
3. Plánování a organizace aktivit

POUŽITÁ METODA SPOLUPRÁCE S DALŠÍMI ORGANIZACEMI

1. Zprostředkování další pomoci nebo služeb
2. Asistence při jednání s organizacemi
3. Zastupování práv klienta
4. Spolupráce s relevantními službami nebo dalšími odborníky
5. Management aktivit subjektů

JINÁ POUŽITÁ METODA

záznam....

ZVOLENÁ INTERVENCE, VĚCNÁ NÁROČNOST A DOBA INTERVENČE APLIKOVANÝCH METOD

Zvolená intervence	Doporučená doba intervence (v min)	Skutečná doba intervence (v min)	Věcná náročnost ⁴⁾ (počet SP)
Jednání o poskytnutí sociální práce	5 až 15		
Sociální šetření	105 až 250		
Individuální plánování s jedincem, skupinou nebo komunitou	20 až 60		
Motivační rozhovor	15 až 30		
Podpora kompetencí jedince	20 až 60		
Podpora kompetencí malé skupiny (např. rodiny, páru, vrstevnické skupiny)	30 až 90		
Sociální práce s komunitou	30 až 90		
Nácvik a upevňování dovedností a schopností klienta	30 až 60		
Základní sociální poradenství	5 až 15		
Odborné sociální poradenství	15 až 60		
Krizová intervence	10 až 30		
Doprovázení klienta	15 až 60		
Dohled nad klientem	20 až 60		
Evaluace	20 až 60		
Dokumentace práce	10 až 30		
Vypracování podkladové zprávy pro další instituce	30 až 90		
Plánování a organizace aktivit	10 až 50		
Podněcování změn v interakcích mezi klienty a subjekty v jejich sociálním prostředí	30 až 60		
Podněcování změn subjektů v sociálním prostředí klienta	30 až 90		
Navázání kontaktu s poskytovatelem další pomoci	5 až 15		
Situační intervence	10 až 30		
Asistence při jednání s organizacemi	20 až 90		
Zastupování práv klienta	20 až 90		
Spolupráce s relevantními službami nebo dalšími odborníky	20 až 90		

Management aktivit subjektů při zvládnání určitého sociálního problému	20 až 90
Propagace dostupných služeb mezi cílovou skupinou	60 až 240
Depistáž	60 až 180
ČASOVÝ ÚDAJ DOJEZDU KE KLIENTOVI V MINUTÁCH	
Předpokládaný čas:	Skutečný čas:
PROJEDNÁVÁNÍ NÁVRHU A POPIS PLÁNU POMÁHAJÍCÍ INTERVENCE, ZÁZNAM O PRŮBĚHU A HODNOCENÍ JEHO REALIZACE	
Cíl: (ujednání mezi klientem a sociálním pracovníkem o tom, co je třeba řešit)	
Plán pomáhající intervence – hlavní a dílčí cíle pomáhající intervence: (čeho má být v zájmu realizace cíle dosaženo, kým, do kdy, jak – navržené činnosti a metody realizace cíle, důvod přerušení spolupráce apod.)	<i>záznam (typ setkání nebo činnosti, výsledné ujednání, v případě potřeby průběh událostí nebo další údaje a komentáře ...)</i>
<i>období</i> <i>datum</i>	
Popis průběhu realizace plánu pomáhající intervence a vyhodnocení realizace: (evaluace navržených a použitých činností a metod realizace a dosažení cíle pomáhající intervence případné změny plánu pomáhající intervence - nové cíle, činnosti, nebo metody, k jejichž změně došlo na základě evaluace)	<i>záznam (vyhodnocení hlavních nebo dílčích cílů pomáhající intervence)</i>
<i>Období</i> <i>Datum</i>	

ZÁZNAM ANONYMNÍHO KLIENTA:	
<i>(Klient, který nemůže nebo nechce z jakéhokoli důvodu sdělit své identifikační údaje)</i>	
EVIDENČNÍ ČÍSLO:	
Kontakt proveden (zaškrtněte):	
1. telefonicky	ano ne
2. osobní návštěvou	ano ne
Období (datum, časová náročnost):	
Záznam poskytnuté intervence (popis):	
Pozn.:	

Zpracoval(a):

Dne:

Pozn.:

¹⁾ Registrační údaje o manipulaci se spisem.

²⁾ Pro určení příslušnosti k právním předpisům EU.

³⁾ Časový úsek, ve kterém úřad zastupovaný sociálním pracovníkem spolupracoval s klientem. V době spolupráce sociálního pracovníka a klienta je v záznamu označen rámcovým datem počátku spolupráce (např. únor 2014). Pokud je spolupráce ukončena, popřípadě přerušena, je k rámcovému datu počátku spolupráce připsáno rámcové datum ukončení, popřípadě přerušeni spolupráce (např. listopad 2015). Pokud je spolupráce po čase navázána znovu, období je opět označeno rámcovým datem počátku spolupráce.

⁴⁾ Doporučená referenční hodnota věcné náročnosti zátěže sociálního pracovníka (Z) pro aplikované metody sociální práce vychází z predikce, že pro jejich vykonávání jsou potřební odborníci, kteří potřebují dostatek prostoru pro svoji práci (odbornost, určení počtu klientů na jednoho pracovníka (X), počet klientů na jednoho pracovníka v obci (Y), vymezení časové dotace podle vzdálenosti (K1), stratifikace obyvatel (K2); věcná náročnost se zjišťuje podle vzorce, $(X/Y) + K1 + K2 = Z$). Referenční hodnota věcné náročnosti zátěže je ovlivněna rozsahem a odbornou náročností používaných metod sociální práce. Ve věcné náročnosti je uváděn počet sociálních pracovníků (SP) řešících jednoho klienta v daném období.

POČET KLIENTŮ SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ K 31. 12. 2013

(V26-01)

Územní jednotka	Počet klientů sociálních pracovníků k 31.12.2013										
	osoby se zdravotním postižením nebo duševním onemocněním	osoby pečující o osoby závislé na péči jiné osoby	osoby s různým stupněm omezení / způsobilostí k právním úkonům	osoby ohrožené sociálním vyřazením	osoby ohrožené rizikovým způsobem života	oběti agrese, trestné činnosti a domácího násilí	osoby, které ztratily příštíšší, nebo se nacházejí v nejistém nebo neadekvátním bydlení	nezaměstnaní a osoby s materiálními problémy	imigranti	rodiny s dětmi	další skupiny osob
Hlavní město Praha	9 136	702	1 130	4 691	1 250	172	3 082	1 384	117	2 379	1 601
Středočeský kraj	2 409	753	656	1 455	1 141	69	1 309	1 779	43	3 129	1 146
Jihočeský kraj	717	238	452	1 489	112	26	1 066	1 182	4	722	125
Plzeňský kraj	4 471	256	740	646	453	29	470	713	20	419	281
Karlovarský kraj	787	216	288	999	367	21	368	576	2	338	1 116
Ústecký kraj	2 935	340	439	874	343	94	1 660	2 633	17	2 691	1 747
Liberecký kraj	2 018	713	310	1 346	740	85	1 030	1 838	21	724	891
Karlovovarský kraj	785	324	544	920	206	13	679	1 755	7	409	282
Pardubický kraj	738	188	338	512	66	45	367	478	5	513	250
Kraj Vysočina	2 920	469	533	973	408	60	652	1 130	19	596	8 156
Jihomoravský kraj	3 877	575	326	3 667	1 037	85	1 325	5 264	11	2 175	10 340
Olomoucký kraj	10 498	3 525	890	4 621	1 383	125	3 933	11 976	49	4 848	2 120
Zlínský kraj	2 498	287	495	823	390	37	688	1 343	14	411	836
Moravskoslezský kraj	12 243	2 676	3 831	5 298	3 394	215	5 676	12 271	19	1 952	6 236
CELKEM ČR	56 032	11 262	10 972	27 914	11 290	1 076	22 305	43 522	348	21 306	35 127

Průběh: MRSV

POČET PRACOVNÍKŮ SOCIÁLNÍHO ODBORU A JINÝCH ODBORŮ VYKONÁVAJÍCÍCH ČINNOSTI SOCIÁLNÍ PRÁCE
(V26-01)

Územní jednotka	Počet									
	pracovníků sociálního odboru celkem	sociálních pracovníků vykonnajících koordináční činnost sociální práce a poradenství	sociálních pracovníků vykonnajících činnost sociální práce se zaměřením na konkrétní cílové skupiny	sociálních kurátorů	sociálních kurátorů pro mládež	veřejných opatrovníků	protidrogových koordinátorů	romských poradců	pracovníků sociální prevence	ostatní
Hlavní město Praha	396	101	107	27	40	29	11	8	30	209
Středočeský kraj	181	78	62	27	40	40	15	7	17	18
Jihočeský kraj	106	67	27	19	30	23	12	9	5	1
Plzeňský kraj	98	46	38	16	28	28	10	8	10	3
Karlovarský kraj	67	43	5	9	22	17	2	2	2	12
Ústecký kraj	213	110	71	17	23	42	5	4	13	37
Liberecký kraj	143	29	16	11	16	19	8	8	3	84
Královéhradecký kraj	167	57	44	19	34	40	13	8	14	18
Parubický kraj	64	25	29	18	28	34	8	12	14	6
Kraj Vysočina	132	43	16	19	20	23	11	12	4	12
Jihomoravský kraj	124	57	54	37	11	33	10	12	11	18
Olomoucký kraj	164	67	27	13	22	17	7	9	28	0
Zlínský kraj	156	39	47	13	19	34	7	10	3	11
Moravskoslezský kraj	556	160	104	55	82	62	10	10	13	240
CELKEM ČR	2 567	922	647	300	415	441	129	119	167	669

Pramen: MPSV

**SOCIÁLNÍ PRÁCE S OSOBAMI PROPUSŘTĚNÝMI Z VĚZENÍ A ZE ŠKOLSKÝCH ZARÍZENÍ
PRO VÝKON ÚSTAVNÍ NEBO OCHRANNÉ VÝCHOVY V ROCE 2013**
(V26-01)

Územní jednotka	Počet osob propuštěných z vězení	z toho			Počet osob propuštěných ze školských zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy	z toho počet osob, jimž byla poskytována pomoc
		počet osob, jimž byla poskytnuta jednorázová pomoc po propuštění z vězení	počet osob, jimž byla poskytována pomoc po propuštění z vězení	počet osob, s nimiž se pracovalo již v průběhu trestního řízení před propuštěním z VTOS		
Hlavní město Praha	1 646	600	701	321	64	31
Středočeský kraj	1 816	785	430	185	76	55
Jihočeský kraj	747	297	200	73	30	16
Plzeňský kraj	699	336	201	251	30	13
Karlovarský kraj	742	284	244	75	76	35
Ústecký kraj	1 967	1 180	501	396	116	63
Liberecký kraj	836	363	169	56	26	8
Královéhradecký kraj	581	254	129	71	36	15
Pardubický kraj	474	219	128	208	27	12
Kraj Vysočina	491	211	129	74	25	20
Jihomoravský kraj	1 531	627	624	274	39	28
Olomoucký kraj	852	365	244	160	39	20
Zlínský kraj	533	248	240	178	26	16
Moravskoslezský kraj	1 976	1 028	679	417	85	40
CELKEM ČR	14 891	6 797	4 619	2 739	695	372

Pramen: MPSV

Přehled nepojistných sociálních dávek vyplácených úřady práce k 1. 1. 2015

Dávky státní sociální podpory - zákon č. 117/1995 Sb.,
<ul style="list-style-type: none"> ✓ přídavek na dítě ✓ příspěvek na bydlení ✓ porodné ✓ rodičovský příspěvek ✓ pohřebné
Dávky pomoci v hmotné nouzi - zákon č. 111/2006 Sb.,
<ul style="list-style-type: none"> ✓ příspěvek na živobytí ✓ doplatek na bydlení ✓ mimořádná okamžitá pomoc
Dávky pro osoby se zdravotním postižením - zákon č. 329/2011 Sb.,
<ul style="list-style-type: none"> ✓ příspěvek a mobilitu ✓ příspěvek na zvláštní pomůcku
Dávky pro osoby se zdravotním postižením - zákon č. 108/2006 Sb.
<ul style="list-style-type: none"> ✓ příspěvek na péči
Dávky pěstounské péče - zákon č. 359/1999 Sb.,
<ul style="list-style-type: none"> ✓ příspěvek na úhradu potřeb dítěte ✓ odměna pěstouna ✓ příspěvek při převzetí dítěte ✓ příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla ✓ příspěvek při ukončení pěstounské péče

Na ukázkou přehled vybraných orgánů státní správy a samosprávy v Plzeňském kraji (k 1. 1. 2015)

	Pověřené obecní úřady (obce II. typu)	Obce s rozšířenou působností (obce III. typ)	Kontaktní pracoviště krajské pobočky Úřadu práce*	Okresní správy sociálního zabezpečení
1	Bezručovice	Blovice	Domažlice	Domažlice
2	Bor	Domažlice	Klatovy	Klatovy
3	Dobřany	Horažďovice	Plzeň-jih	Plzeň-jih
4	Holýšov	Horšovský Týn	Plzeň-město	Plzeň-město
5	Kašperské Hory	Klatovy	Plzeň-sever	Plzeň-sever
6	Kdyně	Kralovice	Rokycany	Rokycany
7	Manětín	Nepomuk	Stříbro	Tachov
8	Město Touškov	Nýřany	Sušice	
9	Nýrsko	Plzeň	Tachov	
10	Planá	Přeštice		
11	Plánice	Rokycany		
12	Plasy	Stod		
13	Poběžovice	Stříbro		
14	Radnice	Sušice		
15	Spálené Poříčí	Tachov		
16	Staňkov			
17	Starý Plzenec			
18	Třemošná			
19	Všeruby			
20	Zbiroh			

*Kontaktní pracoviště mají svá další pracoviště ve vybraných obcích, kde však nemusí být zajišťovány všechny druhy nepojistných dávek; zpravidla zde není ani celotýdenní provoz.

12. Abstrakt

SCHAFFEROVÁ, L. *Vývoj sociální práce v České republice od roku 1990 a její právní zakotvení se zaměřením na kompetence orgánů samosprávy*. České Budějovice 2015. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce J. Šetek.

Klíčová slova: sociální práce, sociální politika, veřejná správa, státní správa, samospráva, obec, reformy, vzdělávání sociálních pracovníků, zákon o sociálních pracovnících

Práce se zabývá vývojem sociální práce v České republice od roku 1990 s podrobným zaměřením na kompetence orgánů samosprávy včetně právního ukotvení. Práce je vedena pouze v teoretické rovině, kdy první část je zaměřena na definování používané odborné terminologie. Dále je práce rozdělena na časová období s ohledem na roky, kdy došlo k přijetí právních předpisů ovlivňujících výkon sociální práce. Rozsah kompetencí jednotlivých stupňů samosprávných orgánů v sociální práci je pak podrobně popsán od počátku roku 2012 včetně postavení sociálních pracovníků v rámci samosprávných orgánů i ve vztahu k neziskovým organizacím. Z popsanych a zjištěných skutečností jsou v závěru shrnuty silné a slabé stránky sociální práce v samosprávných orgánech s vyhodnocením její možné budoucí úlohy.

13. Abstract

The Development of Social Welfare Work in the Czech Republic since 1990 and its Legal Regulation Focusing on the Competences of Self-Government Authorities.

Key words: social work, social welfare, public administration, state administration, self government, municipality, reforms, social workers education, social workers act

The thesis deals with the development of social welfare work in the Czech Republic since 1990 with detailed focus on the competences of self government bodies including the relating legal regulations. The thesis is elaborated only on a theoretical level with its first part concentrating on definitions of the legal terminology used. Furthermore, the thesis is divided to periods with regard to years in which the legislation affecting the performance of social work was adopted. The scope of competences of individual levels of the local government bodies in social work is described in detail since the beginning of 2012, including the position of social workers within the local government bodies as well as in relation to non-profit organizations. Finally, based on the described and ascertained facts, both the strong and weak points of social work in local government bodies are summarized and their future potential tasks are assessed.